

Załącznik do Uchwały XXXI/233/21
Rady Miejskiej w Orzyszu
z dnia 27 stycznia 2021 r.

**STRATEGIA ROZWIĄZYWANIA PROBLEMÓW SPOŁECZNYCH
GMINY ORZYSZ
NA LATA 2021-2028**

ORZYSZ 2021

Spis treści

Wykaz skrótów	3
Wstęp.....	4
1. Uwarunkowania prawne i programowe Strategii	5
2. Wybrane zagadnienia sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy Orzysz	6
2.1. Ogólna charakterystyka Gminy.....	6
2.2. Ludność na podstawie rejestru mieszkańców i ewidencji ludności	7
2.2.1. Dane za 2018r.	7
2.2.2. Dane za 2019r.	8
2.2.3. Wnioski – na podstawie raportów gminy.....	9
2.3. Infrastruktura Gminy Orzysz.....	10
2.3.1. Komunikacja Publiczna	11
2.3.2. Infrastruktura komunalna.....	12
2.3.3. Mieszkalnictwo	13
2.4. Aktywność obywatelska oraz dostępność przestrzeni publicznej.....	14
2.5. Aktywność zawodowa mieszkańców Gminy	15
2.5.1. Bezrobocie	15
3. Zdrowie i pomoc społeczna	17
3.1. Ochrona zdrowia.....	17
3.1.1. Profilaktyka uzależnień	17
3.2. Polityka senioralna.....	19
Uniwersytet Trzeciego Wieku w Orzyszu	19
Rada Seniorów Gminy Orzysz	19
3.3. Pomoc społeczna	20
3.3.1. Środowiskowy Dom Samopomocy	25
4. Zasady horyzontalne Strategii	27
4.1. Równość szans	27
4.2. Zrównoważony rozwój.....	27
4.3. Dobre rządzenie.....	28
5. Prognoza zmian, priorytety, cele i kierunki działań.....	29
5.1. Priorytet I. Mieszkańcy aktywni na rynku pracy.....	31
5.2. Priorytet II. Rodzina fundamentem społeczeństwa	33
5.3. Priorytet III. Dzieci i młodzież przyszłością społeczeństwa.....	36
5.4. Priorytet IV. Osoby starsze, niepełnosprawne i dotknięte chorobą pełnoprawnymi członkami społeczeństwa	38
5.5. Priorytet V. Aktywne i zintegrowane społeczności lokalne.....	41
6. Wdrażanie i monitoring Strategii.....	43
6.1. Źródła finansowania Strategii	43
6.2. Monitorowanie i ewaluacja Strategii.....	43

Wykaz skrótów

BDL – Bank Danych Lokalnych

DPS – Dom Pomocy Społecznej

GUS – Główny Urząd Statystyczny

ZI – Zespół Interdyscyplinarny

KP – Komisariat Policji

PK – CBK - Polana Kultury – Centrum Biblioteczno - Kulturalne

ŚDS - Środowiskowy Dom Samopomocy

GKRPA – Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

MOPS – Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

MOSiR – Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji

NFZ – Narodowy Fundusz Zdrowia

OWES – Ośrodek Wsparcia Ekonomii Społecznej

PCPR – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie

PFRON – Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych

PPPP – Powiatowa Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna

PUP – Powiatowy Urząd Pracy

ROPS – Regionalny Ośrodek Polityki Społecznej

SPMGOZ - Samodzielny Publiczny Miejsko-Gminny Ośrodek Zdrowia

SRPS – Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych

UE – Unia Europejska

UM – Urząd Miejski

WTZ - Warsztaty Terapii Zajęciowej

ZSZP - Zespół Szkolno-Przedszkolny

psu – prace społecznie użyteczne

Wstęp

Opracowanie i realizacja strategii rozwiązywania problemów społecznych jest zadaniem własnym gminy o charakterze obligatoryjnym. Obowiązek ten wynika z art. 16b ust. 1 oraz art. 17 ust. 1 pkt 1 ustawy o pomocy społecznej (tj. z 2020 poz. 1876).

W związku z upływającym terminem obowiązywania Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orzysz na lata 2014-2020 konieczne było opracowanie nowego dokumentu strategicznego, nad powstaniem którego pracował powołany przez Burmistrza Orzysza Zespół składający się z przedstawicieli różnych środowisk.

Podstawą przygotowania SRPS była diagnoza sytuacji społeczno-gospodarczej Gminy Orzysz. W jej opracowaniu wykorzystano przede wszystkim dane statystyczne pochodzące z Raportów o stanie gminy Orzysz za 2018 i 2019r., Banku Danych Lokalnych Głównego Urzędu Statystycznego, publikacji GUS, a także dane i sprawozdania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Powiatowego Urzędu Pracy w Piszcu oraz dane będące w posiadaniu Urzędu Miejskiego. Umożliwiły one analizę sytuacji życiowej mieszkańców Gminy, procesów demograficznych zachodzących na jej obszarze, a także zjawisk rynku pracy. Wykorzystano również dane poszczególnych instytucji zamieszczone na stronach internetowych. Wiele informacji, w szczególności o osobach korzystających z pomocy i wsparcia, rodzajach świadczeń oraz zasobach instytucjonalnych pomocy i wsparcia, udało się pozyskać z oceny zasobów pomocy społecznej w Gminie.

Niniejszy dokument składa się z dwóch niezbędnych dla efektywnej realizacji zadań Gminy części, a mianowicie diagnozy sytuacji społeczno-ekonomicznej oraz spójnego z nią długofalowego planu działań. Celem nadrzędnym Strategii jest poprawa jakości życia mieszkańców. Należy jednak nadmienić, iż w ujęciu SRPS cel ten obejmuje wyzwania rozwojowe, lokujące się przede wszystkim wokół zagadnień rynku pracy, aktywności publicznej oraz funkcjonowania wybranych grup społecznych.

1. Uwarunkowania prawne i programowe Strategii

Podstawą prawną ustroju Polski jest ustawa zasadnicza, czyli Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483 ze zm.). W preambule Konstytucji zostały określone fundamentalne wartości, które decydują o harmonijnym funkcjonowaniu bytu państwowego: poszanowanie wolności i sprawiedliwości, współdziałanie władz, dialog społeczny oraz zasada pomocniczości (subsydiarności) umacniająca uprawnienia obywateli i ich wspólnot.

Ponadto, rozdział pierwszy Konstytucji RP wprowadza szereg zasad ustrojowych, wśród których należy wskazać w szczególności „demokratyczne państwo prawne, urzeczywistniające zasady sprawiedliwości społecznej” (art. 2 i 7 Konstytucji). Oznacza to, że:

1. władzę sprawuje naród poddający swoje organy przedstawicielskie cyklicznej legitymizacji w wolnych i powszechnych wyborach;
2. organy władzy publicznej działają na podstawie i w granicach prawa;
3. ochrona słabszych ekonomicznie jednostek i grup ludności wyraża się w istnieniu odpowiednich zabezpieczeń społecznych i usług socjalnych świadczonych przez państwo i różne wspólnoty samorządowe.

Urzeczywistnianie zasady „sprawiedliwości społecznej” odbywa się w praktyce w oparciu o akty normatywne niższego rzędu, zwłaszcza **ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. 2020 poz. 1876 ze zm.)**. Stanowi ona główną przesłankę i zarazem bezpośrednią podstawę prawną opracowywania strategii rozwiązywania problemów społecznych przez gminę.

W myśl art. 2 ust. 1 przywołanej ustawy, „Pomoc społeczna jest instytucją polityki społecznej państwa, mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężanie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości”. Tak rozumianą działalność organizują organy administracji rządowej i samorządowej, współpracując w tym zakresie, na zasadzie partnerstwa, z organizacjami społecznymi i pozarządowymi, Kościołem Katolickim, innymi kościołami, związkami wyznaniowymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi. Ustawa podkreśla, iż pomoc społeczna powinna wspierać osoby i rodziny w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb, aby mogły żyć w warunkach odpowiadających godności człowieka. Ale zarazem wymaga od klientów współdziałania w rozwiązywaniu ich trudnej sytuacji życiowej.

Obszar lokalnej polityki społecznej kształtują również inne akty normatywne w randze ustawy, wśród których należy wymienić w szczególności:

- ustawę z dnia 8 marca 1990 r. *o samorządzie gminnym* (Dz. U. 2020 poz. 713 ze zm.);
- ustawę z dnia 19 sierpnia 1994 r. *o ochronie zdrowia psychicznego* (Dz. U. 2020 poz. 1685 ze zm.);
- ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. *o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* (Dz. U. 2020 poz. 821 ze zm.);
- ustawę z dnia 26 października 1982 r. *o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi* (Dz. U. 2019 poz. 2277 ze zm.);
- ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu narkomanii* (Dz. U. 2020 poz. 2050 ze zm.);

- ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie* (Dz. U. 2020 poz. 218 ze zm.);
- ustawę z dnia 28 listopada 2003 r. *o świadczeniach rodzinnych* (Dz. U. 2020 poz. 111 ze zm.);
- ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. *o dodatkach mieszkaniowych* (Dz. U. 2019 poz. 2133 ze zm.);
- ustawę z dnia 21 czerwca 2001 r. *o ochronie praw lokatorów, mieszkaniowym zasobie gminy i o zmianie Kodeksu cywilnego* (Dz. U. 2020 poz. 611 ze zm.);
- ustawę z dnia 20 kwietnia 2004 r. *o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy* (Dz. U. 2020 poz. 1409 ze zm.);
- ustawę z dnia 27 sierpnia 1997 r. *o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych* (Dz. U. 2020 poz. 426 ze zm.);
- ustawę z dnia 13 czerwca 2003 r. *o zatrudnieniu socjalnym* (Dz. U. 2020 poz. 176 ze zm.);
- ustawę z dnia 24 kwietnia 2003 r. *o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie* (Dz. U. 2020 poz. 1057 ze zm.);
- ustawę z dnia 27 kwietnia 2006 r. *o spółdzielniach socjalnych* (Dz. U. 2020 poz. 2085 ze zm.).

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orzysz na lata 2021-2028 w swoich założeniach operacyjnych odwołuje się do wielu dokumentów strategicznych i programowych, w szczególności tych, które podejmują temat wykluczenia społecznego jako jednego z głównych wyzwań dla współczesnej polityki społecznej. Jest zgodna z założeniami odnoszącymi się do polityki społecznej, dokumentów strategicznych, przygotowanych na poziomie europejskim, ogólnopolskim, samorządowym i umożliwia ubieganie się o środki zewnętrzne, m.in. z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Strategia stanowi materiał wyjściowy do opracowania szczegółowych programów i projektów pomocy społecznej. Skuteczność wyznaczonych w niej działań pomocowych będzie zależała zarówno od posiadanych i pozyskanych przez gminę środków finansowych, jak i szerokiej, aktywnej i skoordynowanej współpracy przedstawicieli administracji samorządowej i partnerów społecznych, w tym organizacji pozarządowych.

2. Wybrane zagadnienia sytuacji społeczno-ekonomicznej Gminy Orzysz

2.1. Ogólna charakterystyka Gminy

Gmina Orzysz leży w północno- wschodniej części Polski, w południowo-wschodniej części województwa warmińsko - mazurskiego, w powiecie piskim, na pograniczu Krainy Wielkich Jezior Mazurskich i Pojezierza Ełckiego. Sąsiednie gminy to: od północy Gmina Miłki i Wydminy, od wschodu Gmina Stare Juchy i Ełk, od południa Gmina Biała Piska i Pisz, od zachodu Gmina Mikołajki. Powierzchnia gminy wynosi 363,49 km², co stanowi 20 % obszaru powiatu piskiego. Należymy do gmin miejsko – wiejskich. Ośrodek centralny naszej gminy, a także siedzibę władz miejskich stanowi miasto Orzysz, zajmujące powierzchnię 8,16 km².

W skład gminy Orzysz wchodzi 26 sołectw: Chmielewo, Cierzpięty, Czarne, Dąbrówka Osiki, Drozdowo-Zastrużne, Dziubiele, Gaudynki, Góra, Grądy, Grzegorze, Klusy, Mikosze, Mikosze

Osada, Nowe Guty, Odoje, Ogródek, Okartowo, Pianki, Rostki Skomackie, Strzelniki, Suchy Róg, Szwejkówko, Tuchlin, Ublik, Wężewo, Wierzbiny.

Ukształtowanie terenu, wynikające z polodowcowego charakteru rzeźby północno-wschodniej części Polski, wykształciło specyficzne warunki przyrodnicze. Przede wszystkim jakość gleb na terenie gminy – z rolniczego punktu widzenia – jest ogólnie słaba. Niewielki stopień urbanizacji gminy, zachowane naturalne środowisko przyrodnicze oraz tradycje kulturalne i społeczne mieszkańców czynią z gminy Orzysz jeden z najatrakcyjniejszych zakątków Polski do wypoczynku i zamieszkania. Zróżnicowany ekosystem i bioróżnorodność czynią z Gminy Orzysz niezwykle miejsce nie tylko dla mieszkańców, turystów ale również przyrodników i biologów.

2.2. Ludność na podstawie rejestru mieszkańców i ewidencji ludności

2.2.1. Dane za 2018r.¹

W okresie od początku do końca 2018 r. liczba mieszkańców gminy zmniejszyła się o 119 osób, czyli o 1,3%, przez co na dzień 31 grudnia 2018 r. spadła poniżej 9 tys. i wynosiła 8 952 osób, w tym 4 482 kobiet i 4 470 mężczyzn.

W odniesieniu do poszczególnych kategorii wiekowych:

- liczba kobiet w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej) wynosiła 671 osób, a liczba mężczyzn – 1367,
- liczba kobiet w wieku produkcyjnym (15-59 lat) wynosiła 2 711 osób, a liczba mężczyzn (15-64) - 5 953,
- liczba kobiet w wieku poprodukcyjnym wynosiła 1 100, mężczyzn - 1 632.

Na początku 2018 r. na terenach miejskich mieszkało 5615 osób, a na terenach wiejskich 3456 osób. Na koniec 2018 r. dane te przedstawiały się następująco: 5 563 osób w mieście i 3389 na terenach wiejskich. Zmniejszenie liczby mieszkańców nominalnie było na zbliżonym poziomie zarówno w mieście 52 osoby, jak i na terenach wiejskich 67, jednak zestawienie procentowe wskazuje, że stanowiło to odpowiednio 0,9% i 1,9%, co oznacza, że tereny wiejskie wyludniają się dwa razy szybciej.

W 2018 r. narodziło się w 92 dzieci, w tym 40 dziewczynek i 52 chłopców.

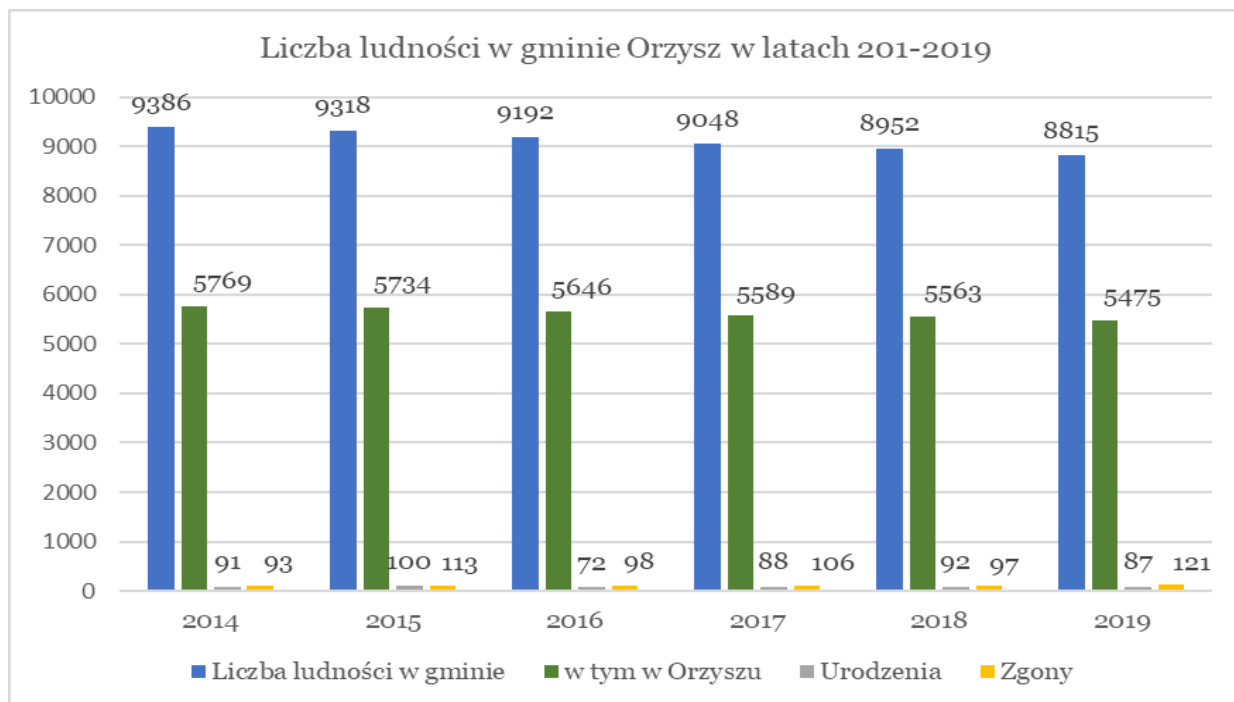
W tym czasie zmarło 97 osób, w tym 44 kobiet i 43 mężczyzn, wobec tego przyrost naturalny w 2018 r. był ujemny i wyniósł -5 i był najwyższy od 2015 roku. Najczęstsze przyczyny zgonów to: niewydolność sercowo-krążeniowa. W 2018 r. odnotowano 1 zgon niemowlęcia.

Liczba zawieranych małżeństw od 2014 roku oscyluje wokół 45-55 rocznie. Wyjątkiem był rok 2017, gdy zawarto aż 74 małżeństwa. Na przestrzeni ostatnich 5 lat szybko wzrasta w gminie liczba rozwodów, w roku 2018 było ich 26, co stanowiło 57,7% zawartych w tym roku małżeństw.

¹ Opracowano na podstawie Raportu o stanie gminy Orzysz z 20.05.2019r.

2.2.2. Dane za 2019r.²

W okresie od początku do końca 2019 r. liczba mieszkańców gminy zmniejszyła się o 137 osób, czyli o 1,5% przez co na dzień 31 grudnia 2019 r. spadła i wynosiła 8 815 osób, w tym 4 410 kobiet i 4405 mężczyzn.

W odniesieniu do poszczególnych kategorii wiekowych:

- liczba kobiet w wieku przedprodukcyjnym (14 lat i mniej) wynosiła 658 osób, a liczba mężczyzn – 1355,
- liczba kobiet w wieku produkcyjnym (15-59 lat) wynosiła 2 568 osób, mężczyzn w wieku produkcyjnym (15-64) - 5 670,
- liczba kobiet w wieku poprodukcyjnym wynosiła 1 184, mężczyzn - 1 791.

Na początku 2019 r. na terenach miejskich mieszkało 5563 osób, a na terenach wiejskich 3389 osób. Na koniec 2019 r. dane te przedstawiały się następująco: 5 475 osób w mieście i 3340 na terenach wiejskich. Zmniejszenie liczby mieszkańców nominalnie było blisko dwa razy większe w mieście (88 osoby), niż na terenach wiejskich (49 osób). Zestawienie procentowe wskazuje, że stanowiło to odpowiednio 1,6% i 1,4%, co oznacza, że tereny zarówno miejskie jak i wiejskie wyludniają się w tym samym tempie. W roku poprzednim proporcja procentowego udziału wskazywała, iż wyludnienie terenów wiejskich jest dwa razy większe.

W 2019 r. narodziło się w 87 dzieci, w tym 44 dziewczynek i 43 chłopców. To o 5-cioro dzieci mniej niż w roku poprzednim. Co ciekawe urodziło się dziewczynek o 4 więcej, niż w roku poprzednim i odpowiednio o 9 chłopców mniej.

² Opracowano na podstawie Raportu o stanie gminy Orzysz z 20.05.2019r.

W tym czasie zmarło 121 osób, w tym 54 kobiet i 67 mężczyzn. W porównaniu do roku poprzedniego to aż o 24 osoby więcej. Wobec tego przyrost naturalny w 2019 r. był ponownie ujemny i najniższy od lat. Najczęstsze przyczyny zgonów to: niewydolność sercowo-krążeniowa³.

Na przestrzeni ostatnich 5 lat szybko wzrastała w gminie liczba rozwodów i obecnie utrzymuje się na poziomie ok. 25, w roku 2019 było ich 24, co stanowiło 47% zawartych w tym roku małżeństw.

2.2.3. Wnioski – na podstawie raportów gminy⁴

1. Liczba mieszkańców gminy systematycznie spada i w pespektywie do 2030 roku będzie nadal spadać.
2. W 2018 roku przyrost naturalny był najwyższy od 5 lat, choć jego wartość nadal pozostaje ujemna, a w 2019 roku przyrost naturalny był najniższy w całym badanym okresie -34, a jego wartość pozostaje niezmiennie ujemna
3. Liczba rozwodów jest nadal wysoka i stanowi blisko połowę wszystkich zawieranych małżeństw w każdym roku.
4. Społeczeństwo gminy jest stosunkowo najstarsze w powiecie, zaś w 2030 roku już co czwarty mieszkaniec będzie w wieku poprodukcyjnym, a co dwudziesty będzie w wieku 80 lat i więcej.
5. Rysuje się potrzeba spójnej i kompleksowej polityki senioralnej na poziomie gminy, regionu i państwa.

2.3. Infrastruktura Gminy Orzysz

Tabela 5. Liczbowe zestawienie posiadanych przez Gminę Orzysz zasobów infrastruktury

Wyszczególnienie	2018	2019
Mieszkania w zasobie gminy	380	374
Wnioski złożone o przydział mieszkania z zasobów gminy	32	41
Mieszkania socjalne	110	110
Wnioski złożone o przydział mieszkania socjalnego	14	14
Żłobki	1	1
Przedszkola niepubliczne	1	1
Zespoły Szkolno-Przedszkolne (w tym: włączone gimnazja)	3	3
Szkoły średnie	1	1
Świetlice wiejskie	14	14

³ źródło: Raport o stanie gminy Orzysz z 27.05.2020r.

⁴ Opracowano na podstawie Raportów o stanie gminy Orzysz z 20.05.2019r. i 27.05.2020r.

Biblioteki publiczne	1	1
Biblioteki publiczno-szkolne	2	2
Domy Kultury	1	1
Plaża miejska	1	1
MOSIR	1	1
<i>Obiekty sportowe</i>	<i>4</i>	<i>4</i>
Przyszkolne obiekty sportowe	5	5
Organizacje pozarządowe o celach sportowych	6	6
Podstawowe zespoły opieki zdrowotnej	4	4
Szpital	0	0
Placówki Wsparcia Dziennego	2	2
Komisariat Policji	1	1
Ochotnicza Straż Pożarna	10	10
Uniwersytet III Wieku	1	1
Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	1	1
Punkt Konsultacyjny	1	1
Muzeum Wojska, Wojskowości i Ziemi Orzyskiej	1	1
Kluby Seniora działający przy Domu Kultury	1	1
Organizacje pozarządowe	40	38

Źródło: dane pozyskane z Raportów o stanie gminy Orzysz, dane UM w Orzyszu.

Ciągły i planowy rozwój Gminy Orzysz w znacznej mierze poprawił stan infrastruktury, co z kolei zwiększyło partycypację mieszkańców miasta i gminy Orzysz w wymienionych podmiotach. Wciąż jednak ze względów organizacyjnych, a przede wszystkim finansowych, występują braki w usługach służby zdrowia (brak szpitala oraz opieki medycznej na terenie gminy w dni wolne od pracy), w dziennej i całodobowej opiece nad osobami starszymi, których populacja systematycznie rośnie. Brakuje również na terenie Gminy szkolnictwa zawodowego, jedyne liceum ogólnokształcące nie zaspokaja potrzeb młodzieży, ponieważ część z nich nie chce lub nie może kontynuować nauki na studiach czy w szkołach policealnych.

Niezwykle ważnym elementem rozwoju infrastruktury w gminie Orzysz jest funkcjonująca od 5 lat placówka wsparcia dziennego, jaką jest Środowiskowy Dom Samopomocy typu ABC, w którym świadczone są usługi dla 60 osób na pobyt dzienny oraz 4 miejsca całodobowego

pobytu. Głównym celem funkcjonowania ŚDS jest podnoszenie jakości życia, zapewnienie profesjonalnej i specjalistycznej opieki oraz udzielenie szeroko rozumianego oparcia społecznego dla osób przewlekle psychicznie chorych, upośledzonych umysłowo oraz wykazujących inne zaburzenia czynności psychicznych. Ważnym elementem wsparcia jest też przywrócenie osób wykluczonych społecznie do pełnego uczestniczenia w życiu społecznym oraz rozwijanie ich kompetencji społecznych.

W gminie funkcjonuje wystarczająca ilość miejsc, w których dzieci i młodzież może w sposób zorganizowany spędzać wolny czas (świetlice, obiekty sportowe, boiska przyszkolne). Być może kluczem do efektywniejszego ich wykorzystania jest zwiększenie liczby osób animujących pracę w tych miejscach /placówkach. Wiąże się to jednak z koniecznością zatrudnienia aktywnej, profesjonalnej kadry (animatorów lokalnych), a to generuje ogromne koszty. Dobrze przygotowani ludzie, wykształceni i z ogromnym potencjałem, pomysłowością, pracujący innowacyjnymi metodami z dziećmi i młodzieżą najczęściej wybierają atrakcyjne pod względem zawodowym większe miasta.

2.3.1. Komunikacja Publiczna⁵

Gmina Orzysz leży relatywnie daleko od krajowych i europejskich korytarzy transportowych, a samo miasto Orzysz jest znacznie oddalone od wielkich ośrodków przemysłowych, miast akademickich.

Komunikacja publiczna autobusowa funkcjonuje tylko na trasie z Orzysza do Ełku, Pisz i Giżycka. Brakuje połączeń z szeregu miejscowości na terenie gminy. Jedynymi regularnymi kursami pasażerskimi są autobusy dowożące dzieci do szkoły. W okresie wakacyjnym nie ma żadnego połączenia.

Komunikację publiczną na terenie gminy Orzysz zapewnia Firma „Open-Tours”, która otrzymała zezwolenie na wykonywanie regularnych przewozów krajowych w transporcie drogowym. Są to trasy autobusów szkolnych. Open-Tours obsługuje n/w linie komunikacyjne:

- Ublik -Orzysz- Nowe Guty- Orzysz
- Orzysz – Rostki Skomackie- Dąbrówka
- Orzysz – Góra – Czarne
- Ogródek – Orzysz – Gaudynki
- Ublik- Dziubiele- Okartowo
- Orzysz – Dziubiele- Dąbrówka
- Orzysz- Tuchlin- Okartowo

Przewozy publiczne wykraczające poza teren gminy Orzysz świadczy 5 przewoźników.

Modernizacja ulicy Wojska Polskiego w Orzyszu znacząco poprawiła płynność ruchu kołowego, bezpieczeństwo użytkowników dróg oraz estetykę miasta.

⁵ Opracowano na podstawie Raportów o stanie gminy Orzysz z 20.05.2019r. i 27.05.2020r.

Stan dróg gminnych ulega stale poprawie, jednak tempo napraw i modernizacji ograniczają niewystarczające środki finansowe. Gmina posiada liczne szlaki rowerowe.

2.3.2. Infrastruktura komunalna⁶

Sieć wodociągowa w Gminie Orzysz obejmuje teren miasta Orzysz i 15 wsi. Długość sieci wodociągowej to 83,5 km, w tym: w obszarze miejskim - 18,5 km, a w obszarze wiejskim - 65,0 km. Z systemu wodociągowego korzysta 7 388 mieszkańców, z tego w Orzyszu 5474, na terenach wiejskich – 1914 mieszkańców.

Na terenie gminy Orzysz nadal są miejscowości, które nie posiadają dostępu do wody z sieci. Są to: Ublik, Ogródek, Kamieńskie, Strzelniki, Gaudynki, Osiki, Klusy, Pianki, Drozdowo, Czarne, Dziubiele, Rostki Skomackie, Tuchlin, Zastrużne. Brak wody w miejscowości oznacza brak sieci kanalizacyjnej.

Sieć kanalizacji ściekowej w Gminie Orzysz obejmuje teren miasta Orzysz bez ul. Mazurskiej i ul. Wierzbńskiej oraz 11 wsi.

Długość sieci kanalizacyjnej to 78,0 km, w tym w obszarze miejskim - 18,2 km, wiejskim - 59,8 km. Z systemu kanalizacyjnego korzysta 7 067 mieszkańców, z tego w Orzyszu 5467 mieszkańców, na terenie wiejskim 1600 mieszkańców.

Rozproszona zabudowa utrudnia budowę sieci wodociągowej i kanalizacyjnej do wszystkich miejscowości.

Ciepło dostarczane jest dla 97 obiektów na terenie miasta. W strukturze odbiorców ciepła największy udział mają budynki wielorodzinne należące do wspólnot mieszkaniowych – 73 %, budynki użyteczności publicznej - 25%. Odbiorcy budynków jednorodzinnych stanowią 2% odbiorców ciepła.

Na terenie miasta i gminy Orzysz brak sieci gazowniczych.

2.3.3. Mieszkalnictwo⁷

Na koniec 2019 roku mieszkaniowy zasób w gminie Orzysz stanowił 374 lokali mieszkalnych w tym 110 lokali będących przedmiotem najmu socjalnego. W swoim zasobie mieszkaniowym gmina Orzysz posiada lokal mieszkalny, który przeznaczony jest na potrzeby realizacji zadań z zakresu pomocy społecznej, a mianowicie „mieszkanie kryzysowe” dla osób znajdujących się w sytuacji kryzysowej. Mieszkanie kryzysowe przekazane jest do dyspozycji Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Orzyszu.

W budynkach będących w 100% własnością gminy, gmina sama może decydować o potrzebach remontowych, natomiast w pozostałych budynkach, w których posiada jedynie udziały i które są własnością wspólnot mieszkaniowych, o remontach części wspólnych decydują wszyscy właściciele lokali mieszkalnych na zebraniach właścicieli lokali, podejmując uchwały.

W 2019 roku przydzielono dla gospodarstw domowych 12 lokali mieszkalnych (dla rodzin wielodzietnych, rodzin z osobami niepełnosprawnymi oraz osób samotnych). Podczas

⁶ Opracowano na podstawie Raportu o stanie gminy Orzysz z 27.05.2020r.

⁷ Opracowano na podstawie Raportu o stanie gminy Orzysz z 27.05.2020r.

przydziału pod uwagę brano: sytuację życiową gospodarstw domowych, ich liczebność oraz metraż mieszkania. Dokonano również zamian 3 lokali mieszkalnych. Większość osób skorzystało z możliwości wyremontowania lokali, które były w złym stanie technicznym oraz odliczenia poniesionych nakładów finansowych od naliczeń za czynsz lokalu. Budujący jest fakt, że mieszkańcy wykazują co raz większą dbałość o dobro wspólne, podejmują oddolne inicjatywy i organizują przestrzeń wokół miejsc zamieszkania, tworząc małą infrastrukturę w postaci altanek, placów zabaw itp.

Od 2015 roku podejmowane są działania mające na celu zmniejszenie zaległości czynszowych poprzez danie możliwości odpracowania długu, uelastycznienie spłaty zadłużenia aż po skuteczniejszą egzekucję. Program pomaga naszym mieszkańcom bez stałego zatrudnienia i bez dochodów wyjść z pętli zadłużenia wobec Gminy.

Kolejną formą pomocy lokatorom zadłużonym jest umożliwienie spłaty powstałych zaległości długu w ratach.

Reasumując: Gmina dysponuje dużym zasobem mieszkaniowym, który wymaga jednak sporych nakładów na remonty. Corocznie w ramach Planu remontów prowadzona jest wymiana okien, drzwi oraz naprawa pieców w mieszkaniach gminnych.

Pomimo atrakcyjnych bonifikat (80-95%) najemcy nie wykazują oczekiwanego zainteresowania nabyciem lokalu mieszkalnego na własność.

Najemcy posiadają względem gminy zadłużenie czynszowe. Konsekwentne i systemowe działania w postaci Programu oddłużania, rozłożenie na raty oraz aktywna działalność egzekucyjna z eksmisją dają wymierne efekty w postaci odzyskanych kwot.

Ze względu na duże bezrobocie część mieszkańców naszej Gminy znajduje się w trudnej sytuacji materialnej. W celu uniknięcia zadłużania lokali mieszkalnych Gmina udziela wsparcia w formie dodatków mieszkaniowych i energetycznych. Ilość oraz kwoty wypłaconych dodatków obrazuje poniższa tabela.

Dodatki mieszkaniowe wypłacone w Gminie Orzysz w latach 2018-2019

Wyszczególnienie	2018	2019
liczba gospodarstwa domowych	213	220

źródło: dane MOPS

Dodatki energetyczne wypłacone w Gminie Orzysz w latach 2018-2019

Wyszczególnienie	2018	2019
liczba gospodarstw domowych	34	32

źródło: dane MOPS

2.4. Aktywność obywatelska oraz dostępność przestrzeni publicznej

Zaangażowanie społeczne obywateli i ich zainteresowanie działalnością na rzecz organizacji pozarządowych i dobra wspólnego może przyjmować różnorodne formy, np. członkostwo w organizacjach formalnych, uczestnictwo w grupach nieformalnych, wolontariat, filantropia, przekazywanie 1% na rzecz organizacji pożytku publicznego, udział w wyborach, referendach, konsultacjach społecznych itd.

Gmina Orzysz prowadzi współpracę z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art. 3 ust. 3 ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Podstawę wspólnych działań samorządu gminy i III sektora stanowią roczne programy współpracy. Współpraca między samorządem a organizacjami pozarządowymi odbywa się w szczególności poprzez zlecanie organizacjom realizacji zadań publicznych na zasadach określonych w ustawie (jest stosowana przede wszystkim formuła otwartego konkursu ofert). Ogromne znaczenie dla podniesienia efektywności współpracy z organizacjami są ogłaszane przez Burmistrza Orzysza konsultacje społeczne. Taki tryb współpracy pozwala obrać wspólny kierunek planowania i realizacji szeregu przedsięwzięć.

W ostatnich latach wyraźnie widać zwiększenie aktywności lokalnej zwykłych mieszkańców Gminy. Poprzez programy Działaj Lokalnie oraz inne inicjatywy, przywrócono estetykę i funkcjonalność wielu miejsc w naszej Gminie. Kolejne podwórka i place zabaw stały się nie tylko piękne, ale także bezpieczne i atrakcyjne dla mieszkańców. Wartość dotacji przekazywanych organizacjom pozarządowym przez Gminę Orzysz z roku na rok rośnie i jest to pozytywna tendencja, aczkolwiek sam wzrost jest niewielki ze względu na ograniczenia budżetowe.

2.5. Aktywność zawodowa mieszkańców Gminy⁸

Ilość wszystkich przedsiębiorców zarejestrowanych dla głównego miejsca wykonywania działalności gospodarczej na koniec 2019 (2018) roku na terenie Gminy Orzysz to 338(325), w tym aktywnych przedsiębiorców – 254 (258).

Niezmiennie od dekad największym pracodawcą pozostaje wojsko w gminie Orzysz. Obecność jednostki wojskowej, poligonu determinuje rozwój i funkcjonowanie szeregu firm świadczących usługi bezpośrednio dla wojska, jak i pracujących żołnierzy. Zauważalna jest też spora aktywność biznesowa żołnierzy kończących karierę wojskową, często podejmują oni różnego rodzaju działalności gospodarcze na lokalnym rynku. Znaczny odsetek mieszkańców czynnych zawodowo wykonuje pracę poza gminą Orzysz a nawet poza powiatem piskim, najczęściej są to takie miejscowości, jak Ełk, Giżycko, Mikołajki a nawet Węgorzewo. Zwiększająca się mobilność mieszkańców wpływa znacząco na zmniejszenie bezrobocia w naszej Gminie.

Drugim co do wielkości pracodawcą pozostaje samorząd, zatrudniający w jednostkach budżetowych, w tym w szkołach kilkaset osób. Poza tym brakuje dużych firm prywatnych, w tym produkcyjnych zatrudniających 300 i więcej osób. Znaczny odsetek mieszkańców czynnych zawodowo wykonuje pracę poza gminą Orzysz a nawet poza powiatem piskim,

⁸ Opracowano na podstawie Raportów o stanie gminy Orzysz z 20.05.2019r. i 27.05.2020r.

najczęściej są to takie miejscowości, jak Ełk, Giżycko, Mikołajki a nawet Węgorzewo. Zwiększająca się mobilność mieszkańców wpływa znacząco na zmniejszenie bezrobocia w naszej Gminie.

2.5.1. Bezrobocie

Od 2014 r. w gminie Orzysz obserwuje się znaczący, sukcesywny spadek liczby osób zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy jako osoby bezrobotne.

W ramach walki z bezrobociem gmina Orzysz organizuje roboty publiczne oraz prace interwencyjne i staże zawodowe. W 2018 r. na organizację robót publicznych oraz prac interwencyjnych wydatkowano kwotę 371.961,00zł., która obejmuje kwotę wynagrodzeń, składek ZUS oraz wypłatę dodatkowego wynagrodzenia rocznego. Pracownicy zatrudnieni w ramach prac dofinansowywanych wykonują prace o charakterze porządkowym oraz drobne prace remontowo - budowlane w obiektach stanowiących własność gminy Orzysz.

Ważne miejsce w aktywizacji społeczno – zawodowej osób długotrwale bezrobotnych, zagrożonych wykluczeniem społecznym zajmują prace społecznie użyteczne. Adresowane są do osób mających trudności w poruszaniu się na otwartym rynku pracy.

W 2018r. psu wykonywały 62 osoby – łączna wartość wypłaconego świadczenia, w tym okresie w ramach psu – 64.607,39zł

W 2019 psu wykonywały 43 osoby – łączna wartość wypłaconego świadczenia, w tym okresie w ramach psu – 42 027,31zł

W 2020 psu wykonywało 41 osób – łączna wartość wypłaconego świadczenia, w tym okresie w ramach psu – 47 266,20zł

Zmniejszająca się liczba osób wykonujących prace społecznie użyteczne pozwala sądzić, że wzrasta samodzielność osób długotrwale bezrobotnych, którzy bez wsparcia pomocy społecznej oraz instytucji rynku pracy potrafią zdobyć i utrzymać pracę.

Wraz ze spadkiem liczby osób bezrobotnych obserwujemy znaczący spadek zaangażowania osób pozostających bez pracy w jej pozyskanie poza sektorem prac publicznych, w tym u lokalnych przedsiębiorców. Problemem, według lokalnych pracodawców, są nadal niskie kwalifikacje osób bezrobotnych uniemożliwiające znalezienie stałej pracy oraz brak dyspozycyjności i odpowiedzialności w realizacji powierzonych zadań. Problemem w utrzymaniu zatrudnienia w wielu przypadkach są nie tylko niskie kwalifikacje, ale często uzależnienie od alkoholu.

Skala bezrobocia rejestrowanego w gminie Orzysz na dzień 31 grudnia 2019 r. wyniosła 268 osób w tym 154 kobiety. W mieście Orzysz liczba bezrobotnych wyniosła 157 osób (w tym 89 kobiet), natomiast na terenach wiejskich 111 osób (w tym 65 kobiet). Należy jednak zaznaczyć, że liczby te nie odzwierciedlają faktycznego poziomu bezrobocia. Powodem jest prowadzona przez Urzędy Pracy polityka ograniczania rejestracji w gospodarstwach domowych, polegająca na rejestracji jednego członka w rodzinie, np. męża i „dopisywanie,, do ubezpieczenia zdrowotnego żony – zamiast 2 osób bezrobotnych w rejestrach widnieje 1.

W stosunku do roku 2018, liczba zarejestrowanych bezrobotnych na terenie Gminy Orzysz zmniejszyła się o 41 osób.

W mieście Orzysz liczba bezrobotnych wyniosła 157 osób (w tym 89 kobiet), natomiast na terenach wiejskich 111 osób (w tym 65 kobiet).

Sytuacja na lokalnym rynku pracy bezpośrednio wpływa na decyzję Powiatowej Rady Rynku Pracy dotyczące podejmowanych działań związanych z aktywizacją osób bezrobotnych w tym na przyznanie środków Funduszu Pracy na organizację przez Gminę robót publicznych. Mniejsza liczba bezrobotnych oraz wzrost lokalnych ofert pracy skutkuje corocznym zmniejszeniem puli środków finansowych przyznanych Gminie Orzysz na ten cel.

W 2019 roku Gmina Orzysz realizowała 3 umowy na organizację robót publicznych. Pracownicy zatrudnieni w ramach prac dofinansowywanych wykonują prace o charakterze porządkowym oraz drobne prace remontowo - budowlane w obiektach stanowiących własność gminy Orzysz.

3. Zdrowie i pomoc społeczna⁹

3.1. Ochrona zdrowia

Dostęp do świadczeń z zakresu ochrony zdrowia na terenie gminy realizuje Samodzielny Publiczny Miejsko- Gminny Ośrodek Zdrowia w Orzyszu oraz 3 indywidualne praktyki lekarskie. Zapewniają one dostęp do świadczeń z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej i ambulatoryjnej opieki specjalistycznej i rehabilitacji.

W ramach podstawowej opieki medycznej udzielane są świadczenia przez lekarzy, pielęgniarki i położną podstawowej opieki zdrowotnej dla mieszkańców gminy Orzysz i osób spoza gminy. Podstawowa opieka zdrowotna (POZ) zapewnia zdrowym i chorym świadczenia zdrowotne w warunkach ambulatoryjnych i domowych.

Świadczenia zdrowotne z zakresu podstawowej opieki zdrowotnej wykonywane są w warunkach ambulatoryjnych lub domowych od poniedziałku do piątku w godz. między 8.00 a 18.00.

Poza godzinami pracy podstawowej opieki zdrowotnej, w dni świąteczne i wolne od pracy świadczenia zdrowotne wykonuje SPZOZ w Piszcu w ramach nocnej i świątecznej opieki. Opiekę stacjonarną i całodobową, szpitalną zapewnia mieszkańcom w głównej mierze szpital w Piszcu oraz szpitale w Ełku i Giżycku.

W ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej udzielane są świadczenia medyczne przez lekarza specjalistę rehabilitacji, gabinet wyposażony jest w nowoczesny sprzęt do rehabilitacji i fizjoterapii.

Budynek, w którym mieści się ośrodek zdrowia został częściowo zmodernizowany, zniesiono bariery architektoniczne, poprzez montaż podjazdu dla osób na wózkach oraz zamontowanie wewnątrz windy do transportu osób niepełnosprawnych.

⁹ Opracowano na podstawie Raportów o stanie gminy Orzysz z 20.05.2019r. i 27.05.2020r.

Na terenie gminy Orzysz funkcjonują 2 apteki zlokalizowane w mieście Orzysz, które pracują w dni robocze. Dodatkowo na terenie powiatu zgodnie z przepisami prawa każdego dnia również w niedziele i święta funkcjonuje przynajmniej jedna apteka całodobowo, zapewniając stały dostęp do leków.

3.1.1. Profilaktyka uzależnień

Realizując cele Gminnego Programu Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w gminie prowadzony jest Punkt Konsultacyjny dla osób z problemem alkoholowym, narkomanii oraz przemocy domowej. Każdy z potrzebujących mieszkańców Gminy Orzysz indywidualnie i nieodpłatnie ma możliwość korzystania z pomocy psychologa, specjalisty ds. uzależnień oraz referenta prawnego.

W 2019 r. ogółem udzielono 517 porad i konsultacji 309 klientom Punktu Konsultacyjnego.

Na terenie Orzysza funkcjonuje również Placówka Wsparcia Dziennego pn. Środowiskowa Świetlica Opiekuńczo – Wychowawcza dla dzieci i młodzieży, na której zajęcia uczęszczało w 2019r. 41 dzieci z szkoły podstawowej i gimnazjum, z czego 30 uczestników pochodziło ze środowisk zagrożonych, gdzie występują problemy alkoholowe, przemoc w rodzinie. Dzieci korzystają z tej placówki siedem dni w tygodniu: w okresie szkolnym od poniedziałku do piątku w godzinach popołudniowych 13.00 – 19.00, zaś w sobotę i niedzielę oraz w okresie wakacyjnym w godzinach 9.00 – 15.00. W świetlicy prowadzone są działania o charakterze profilaktycznym, mającym na celu popularyzację wśród uczestników zajęć pozytywnych wzorców, dbanie o własne zdrowie, rozwój fizyczny i emocjonalny, budowanie prawidłowych relacji rówieśniczych i środowiskowych, unikanie używek, przeciwdziałanie agresji i przemocy. Od czerwca 2018r realizowany jest także pilotażowy program zajęć sportowych o charakterze profilaktycznym „Dzieci ulicy”.

Podobną rolę pełni Świetlica Środowiskowa „Kajak” przy parafii pw. Najświętszego Serca Pana Jezusa w Orzyszu prowadzona przez Siostry Dominikanki od poniedziałku do piątku w godzinach od 14.00 - do 17.30. Dzieci mogą tam spędzać wolny czas od zajęć szkolnych i rozwijać swoje talenty, uczyć się odpowiedzialności i współpracy z innymi.

W szkołach, dla których Gmina Orzysz jest organem prowadzącym, pomoc i opiekę psychologiczną dzieciom i młodzieży pochodzącej z rodzin zagrożonych alkoholizmem i narkomanią oraz przemocą domową zapewnia psycholog.

W 2019 roku udzielono następujących form pomocy:

- 1) Konsultacji z nauczycielami, wychowawcami w celu określenia form pomocy i wsparcia uczniów w aktualnych trudnościach - 261
- 2) Konsultacji indywidualnych z uczniami –402, w tym:
 - nadużywanie alkoholu w rodzinie- 49;
 - przemoc w rodzinie – 34 - dla porównania w 2018 - 27
 - mającymi styczność z używkami- 77
 - uzależnienie behawioralne- 124
 - trudności emocjonalne, agresja ze strony uczniów – 118
- 3) Konsultacji z rodzicami uczniów w celu rozwiązywania trudności wychowawczych

i edukacyjnych ich dzieci – 241

4) Konsultacji w sytuacjach kryzysowych, pomoc psychologiczna – 26

5) Konsultacji z kuratorem – 2

Ilość udzielonych porad i konsultacji w podziale na poszczególne szkoły, przedstawia się następująco:

- ZSP w Orzyszu – 727

- ZSP w Dąbrówce – 117

- ZSP w Okartowie – 94

Główne problemy i trudności z jakimi zmagali się nauczyciele, rodzice, dzieci i młodzież to: trudności wychowawcze, przemoc słowna i fizyczna, trudności w radzeniu sobie z emocjami, uzależnienie jednego lub kilku członków rodziny, trudności w rozwiązywaniu problemów. Biorąc pod uwagę aktualne problemy z 2020r. należy zwrócić szczególną uwagę na wzrastający poziom uzależnienia dzieci i młodzieży od internetu. Zdalna nauka, ograniczone przemieszczanie się w czasie pandemii, kierują zainteresowania dzieci i młodzieży w stronę komputerów, telefonów komórkowych, tabletów. Sygnały takie docierają przede wszystkim od rodziców i opiekunów, którzy alarmują, że ich dzieci zaczynają żyć w wirtualnym świecie i nie zawsze potrafią sami temu zapobiec.

Działania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych:

Spośród złożonych 41 wniosków Komisja przeprowadziła z 28 osobami podejrzanymi o nadużywanie alkoholu, rozmowy motywujące do podjęcia dobrowolnego leczenia odwykowego i utrzymania trzeźwości oraz z 4 osobami będącymi członkami rodzin osób z problemem alkoholowym. W sytuacji, kiedy to osoba, w stosunku do której wpłynął wniosek nie przyszła na spotkanie z zespołem bądź nie zgadzała się na dobrowolne poddanie się leczeniu, a wstępne czynności przeprowadzone potwierdzały, że występują ku temu przesłanki, Komisja kierowała wnioski do Sądu Rejonowego III Wydział Rodzinny i Nieletnich w Pisz. Z takim wnioskiem o zastosowanie obowiązku pojęcia leczenia odwykowego oraz na czas trwania leczenia ustalenie nadzoru kuratora sądowego w 2019 roku Komisja wystąpiła w stosunku do 5 osób.

Jednocześnie Komisja brała czynny udział w pracach Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie działającym w ramach gminnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, w ramach którego prowadzona jest procedura „Niebieskiej Karty”.

GKRPA opiniowała projekty uchwał w sprawie: ustalenia maksymalnej liczby zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych oraz zasad usytuowania miejsc sprzedaży i podawania napojów alkoholowych na terenie Gminy Orzysz.

3.2. Polityka senioralna¹⁰

Uniwersytet Trzeciego Wieku w Orzyszu

UTW działa od 2016 roku. Liczba słuchaczy Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Orzyszu w 2018 r. wyniosła 46 osób, a w 2019r. – 45.

Uniwersytet Trzeciego Wieku działa w oparciu o statut Domu Kultury w Orzyszu i stanowi jedną z form jego działalności oraz statutu Uniwersytetu Trzeciego Wieku Wyższej Szkoły Gospodarki w Bydgoszczy. Patronat honorowy nad Uniwersytetem sprawuje Burmistrz Orzysza a opiekę naukową Dziekan Wydziału Gospodarki Turystycznej w Ełku. Celem działania Uniwersytetu jest rozszerzenie oferty edukacyjnej; włączenie osób starszych do systemu kształcenia i wielopłaszczyznowego rozwoju ustawicznego; stymulowanie aktywności intelektualnej, emocjonalnej i artystycznej; umożliwienie miłego, twórczego i ciekawego spędzania czasu wolnego. Forma działalności Uniwersytetu to 8, 90- minutowych, spotkań w semestrze. Zajęcia mają formy wykładów, zajęć praktycznych i sportowych. Uniwersytet prowadzi również aktywną działalność turystyczno - krajoznawczą.

Rada Seniorów Gminy Orzysz

Rada Seniorów Gminy Orzysz została powołana na podstawie Uchwały Rady Miejskiej w Orzyszu. Rada liczy 16 członków organizacji i instytucji senioralnych z terenu miasta i gminy Orzysz. Seniorzy współtworzą Uniwersytet Trzeciego Wieku w Orzyszu i są jego członkami, realizują spotkania z Radą Młodzieży Gminy Orzysz, których efektem są opracowania wspólnych projektów wielopokoleniowych, organizują imprezy międzypokoleniowe i senioralne.

Członkowie Rady Seniorów Gminy Orzysz reprezentują gminę w organizacjach senioralnych na szczeblu wojewódzkim i krajowym, wchodzi m.in. w skład Społecznej Rady Seniorów Województwa Warmińsko – Mazurskiego, Obywatelskiego Parlamentu Seniorów, Prezydium Obywatelskiego Parlamentu w Warszawie, Prezydium Delegatury OPS w Olsztynie.

Z myślą o seniorach Gmina Orzysz realizuje wspólny dla Powiatu Piskiego program „Piska Karta Seniora 60+”. Do końca 2019 r. wydano ponad 400 Kart Seniora, które upoważniają naszych seniorów do korzystania z ulg na terenie całego Powiatu Piskiego.

3.3. Pomoc społeczna

Główną jednostką organizacyjną gminy Orzysz, odpowiedzialną za realizację zadań pomocy społecznej jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzyszu.

Podstawowym dokumentem określającym zadania Ośrodka jest ustawa o pomocy społecznej, a głównym dokumentem strategicznym wyznaczającym kierunki działań MOPS jest Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orzysz, której celem jest w szczególności:

- ✓ poprawa jakości życia mieszkańców,

¹⁰ Opracowano na podstawie Raportów o stanie gminy Orzysz z 20.05.2019r. i 27.05.2020r.

- ✓ wspieranie rodzin w prawidłowym wypełnianiu funkcji opiekuńczo - wychowawczej oraz poprawa ich warunków socjalno – bytowych,
- ✓ minimalizowanie skutków przemocy, uzależnień i innych dysfunkcji rodzin,
- ✓ pomoc dla osób starszych i niepełnosprawnych,
- ✓ wzrost aktywności społecznej.

W ramach prowadzonej przez MOPS polityki w 2019 roku realizowane też były programy takie jak: Gminny Program Wspierania Rodziny. System Profilaktyki i Opieki nad Dzieckiem i Rodziną, które są propozycją kierunków działań na rzecz wspierania rodzin i dzieci; Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, Program Ośłonowy Gminy Orzysz w związku z realizacją wieloletniego rządowego programu „Posiłek w szkole i w domu”. Prowadzona jest systematyczna współpraca z organizacjami pozarządowymi, instytucjami działającymi w obszarze polityki społecznej i rynku pracy oraz oświata i służba zdrowia.

MOPS realizuje zadania własne gminy, zadania zlecone gminie z zakresu administracji rządowej oraz prowadzi dodatkową działalność na rzecz osób i rodzin z gminy Orzysz.

Pomocy społecznej udziela się osobom i rodzinom, które osiągają niższy dochód niż zawarte w ustawie kryterium dochodowe, przy wystąpieniu przynajmniej jednego z wymienionych w ustawie powodów, a w szczególności z powodu: bezdomności, bezrobocia, niepełnosprawności i choroby, przemocy w rodzinie, bezradności w sprawach opiekuńczo wychowawczych, alkoholizmu i narkomanii czy też zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej.

Sytuacje, z powodu których mieszkańcy naszej gminy ubiegali się o pomoc przedstawia poniższa tabela.

Tabela: Powód trudnej sytuacji życiowej skłaniającej do ubiegania się o pomoc MOPS

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach
	Ogółem	W tym:	
		Na wsi	
Ubóstwo	296	128	850
Sieroctwo	0	0	0
Bezdomność	1	0	1
Potrzeba ochrony macierzyństwa	22	5	119
W tym: wielodzietność	16	4	89
Bezrobocie	214	87	661
Niepełnosprawność	114	44	274
Długotrwała lub ciężka choroba	115	40	191
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego - ogółem	68	30	315
W tym	39	15	135
rodziny niepełne			
Rodziny wielodzietne	33	16	198
Przemoc w rodzinie	6	2	25
Potrzeba ochrony ofiar handlu ludźmi	0	0	0
Alkoholizm	18	3	33
Narkomania	1	0	1
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	5	2	8
Trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy	0	0	0
Zdarzenie losowe	0	0	0
Sytuacja kryzysowa	0	0	0
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0

Rzeczywista liczba rodzin i osób objętych pomocą społeczną w 2019r. wynosiła:

- 423 rodzin (1144 osoby w tych rodzinach) – przyznane świadczenia w ramach zadań zleconych i zadań własnych ogółem, bez względu na ich rodzaj, formę, liczbę oraz źródło finansowania, w 2018 r. 450 rodzin (1197 osób w tych rodzinach) co oznacza, że liczba rodzin korzystających z pomocy społecznej zmniejszyła się o 6% w stosunku do 2018r.
- 729 rodzin (2153 osoby w tych rodzinach) – pomoc udzielona w postaci pracy socjalnej ogółem, w 2018r. - 900 rodzin (2599 osób w tych rodzinach), co oznacza, że liczba osób korzystających z pomocy wyłącznie w postaci pracy socjalnej zmniejszyła się o 23% w stosunku do 2018r.

Tabela: Typy rodzin objętych pomocą społeczną

WYSZCZEGÓLNIENIE	LICZBA RODZIN		LICZBA OSÓB W RODZINACH
	Ogółem	W tym:	
		Na wsi	
RODZINY OGÓŁEM	729	260	2 153
O liczbie osób			
1	194	65	194
2	184	62	368
3	142	47	426
4	108	36	432
5	50	20	250
6 i więcej	51	30	483
w tym			
Rodziny z dziećmi	111	39	456
O liczbie dzieci			
1	29	11	79
2	39	16	148
3	31	9	155
4	11	3	67
5	1	0	7
6	0	0	0

7 i więcej	0	0	0
Rodziny niepełne	42	16	134
O liczbie dzieci			
1	18	6	40
2	16	8	55
3	5	2	20
4 i więcej	3	0	19
Rodziny emerytów i rencistów	82	25	122
O liczbie osób			
1	53	15	53
2	21	7	42
3	5	0	15
4 i więcej	3	3	12

Realizacja celów pomocy społecznej w ramach zadań własnych odbywa się przede wszystkim przez świadczenie pracy socjalnej oraz wspieranie mieszkańców świadczeniami pieniężnymi i niepieniężnymi.

Dodatkową działalnością realizowaną w MOPS na rzecz wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem społecznym jest reintegracja społeczno – zawodowa mieszkańców, poprzez udział w projektach współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej. Adresatami tych działań są przede wszystkim osoby długotrwale bezrobotne, osoby niepełnosprawne i seniorzy.

Tabela: Udzielone świadczenia – zadania własne gmin

FORMY POMOCY	LICZBA OSÓB, KTÓRYM PRYZNANO DECYZJĄ ŚWIADCZENIA	LICZBA ŚWIADCZEŃ	KWOTA ŚWIADCZEŃ	LICZBA RODZIN	LICZBA OSÓB W RODZINACH
zasiłki stałe	62	632	308 463zł	62	79
zasiłki okresowe	175	730	249 680zł	170	476
pożyczki	177	23 827	92 867zł	116	542
usługi	35	8 964	209 754zł	35	45

opiekuńcze					
inne zasiłki celowe i w naturze	333	X	227 962zł	311	791
odpłatność gminy za pobyt w DPS	13	150	384 985zł	13	13
praca socjalna	X	X	X	729	2 153

W ramach realizacji zadań wynikających z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej:

- w 2019r. w ośrodku zatrudniony był asystent rodziny, który sprawował opiekę nad 10 rodzinami przeżywającymi trudności w wypełnianiu swoich funkcji opiekuńczo – wychowawczych;
- za pobyt 7 dzieci z terenu naszej gminy w rodzinach zastępczych gmina poniosła koszt w wysokości - 35.243,39 zł;
- w placówkach opiekuńczo – wychowawczych umieszczonych było 5 dzieci – koszt pobytu w placówkach to – 33.686,18 zł.

Koszt za pobyt dzieci w rodzinach zastępczych czy też w placówkach opiekuńczo wychowawczych jest zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym. Gmina właściwa ze względu na miejsce zamieszkania dziecka (przed umieszczeniem go po raz pierwszy w pieczy zastępczej) wspólnie z powiatem ponosi koszty jego pobytu m.in. w placówkach opiekuńczo – wychowawczych, rodzinnych domach dziecka i rodzinach zastępczych. W przypadku umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej, albo w rodzinnym domu dziecka gmina ponosi odpowiednio wydatki w wysokości: 10 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka - w pierwszym roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej; 30 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka - w drugim roku pobytu dziecka w pieczy zastępczej; 50 % wydatków na opiekę i wychowanie dziecka - w trzecim i następnych latach pobytu dziecka w pieczy zastępczej.

Ważną kwestią jest niewystarczająca liczba miejsc w placówkach opiekuńczo wychowawczych oraz niewystarczająca ilość chętnych rodzin do pełnienia funkcji rodziny zastępczej. Ze względu na szereg trudności w wychowaniu dzieci w pieczy zastępczej zbyt mało rodzin decyduje się na podjęcie tego trudu. Niestety wciąż zauważalny jest wzrost problemów opiekuńczo wychowawczych w rodzinach. Niepokojący sygnały docierają także ze szkół. Niskie kompetencje rodzicielskie, złożoność problemów w rodzinach a także tendencja do scedowania odpowiedzialności za los własnych dzieci na instytucje, powoduje, że liczba dzieci umieszczanych w pieczy zastępczej jest wciąż zbyt duża. Na przestrzeni kilku lat tylko jedno dziecko decyzją Sądu Rodzinnego wróciło do rodziny biologicznej, pozostali rodzice nie podjęli trudu o powrót swoich dzieci do domu.

Biorąc powyższe rozważania pod uwagę i potrzeby w tym zakresie, także w aspekcie finansów a nawet ekonomii społecznej, należy zauważyć, że zasadne byłoby rozwijanie w

naszej Gminie, także stacjonarnych form opieki nad dzieckiem i rodziną. Rodzinny Dom Dziecka, pogotowie opiekuńcze, czy inna forma opieki stacjonarnej to szansa nie tylko dla dzieci, ale także kolejne miejsca pracy, pozyskanie subwencji szkolnej do naszych szkół. Można również rozważyć stworzenie w tych miejscach coś na wzór np. poradni czy centrum edukacji dla rodziców, nie tylko dla rodzin z naszej gminy ale również ościennych. Korzystałyby z tej pomocy rodziny, które będą walczyć o powrót swoich dzieci do domu, ale także inne rodziny, które borykają się z problemami wychowawczymi lub po prostu czują deficyt wiedzy w tym zakresie i w ramach profilaktyki chcą swoje kompetencje podnieść. Należy podkreślić, że konieczne jest w tym przypadku zatrudnienie doświadczonych specjalistów, do których mimo starań różnych podmiotów, nadal dostęp jest utrudniony. Utworzenie takiej placówki będzie szansą nie tylko dla dzieci i młodzieży, ale pozwoli też zatrzymać środki finansowe w naszej Gminie.

Zespół Interdyscyplinarny ma za zadanie integrowanie, koordynowanie działań podmiotów pracujących na rzecz ochrony ofiar przemocy w rodzinie oraz między innymi prowadzenie procedury Niebieska Karta.

W 2019 roku do Przewodniczącego Zespołu Interdyscyplinarnego wpłynęło 69 Niebieskich Kart-A, w tym 54 wszczynających procedurę.

68 Niebieskich Kart-A zostało założonych przez przedstawicieli Policji i 1 przez przedstawiciela jednostki organizacyjnej pomocy społecznej. Trzy Niebieskie Karty-A dotyczyły osób niepełnoletnich tj. poniżej 18 roku życia.

Utworzono 53 grupy robocze, które łącznie w 2019r. odbyły 158 posiedzeń.

Wypełniono 53 Niebieskie Karty-C, w których ustalono plan działań na rzecz domniemanej ofiary i 17 Niebieskich Kart-D, zakładanych tylko w obecności domniemych sprawców przemocy w celu podjęcia wobec tych osób odpowiednich działań.

Wychodząc naprzeciw potrzebom wynikającym ze zmian społecznych, środowiskowych, a przede wszystkim demograficznych przystąpił, jako jeden z czterech Partnerów do realizacji projektu - Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój Osi priorytetowej: IV. Innowacje społeczne i współpraca ponadnarodowa, którego celem jest wdrożenie dzięki współpracy z partnerem włoskim nowatorskiego modelu programu korekcyjno - edukacyjnego z elementami socjodramy zapobiegającemu przemocy w rodzinie wobec osób starszych „Socjodrama jako narzędzie profilaktyki przemocy”.

Wydatek poniesiony w ramach programu unijnego w kwocie 67 760,16 zł.

Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej realizuje zadania zlecone gminie takie jak:

- * - świadczenia rodzinne, pielęgnacyjne i opiekuńcze – 677 osób, (w 2018r. -766);
- * - fundusz alimentacyjny - 80 uprawnionych do alimentów, (w 2018r. – 91);
- * - świadczenia wychowawcze - 1471 dzieci, (w 2018r. – 1100);
- * - świadczenia dobry start – 300+ - 1051 dzieci, (w2018r. – 1059);
- *- specjalistyczne usługi opiekuńcze - 2 osoby, (w 2018r. – 2).

W ramach pomocy rodzinom najuboższym pracownicy socjalni w 2019r. wydali dla 376 rodzin skierowania uprawniające do otrzymania pomocy żywnościowej z Programu

Operacyjnego Pomoc Żywnościowa 2014-2020 współfinansowanego z EFS. Poza tym rodziny wielodzietne mogą skorzystać z Orzyskiej Karty Dużej Rodziny - w roku 2019 wydano 51 takich kart dla 10 rodzin. Karta uprawnia do korzystania na preferencyjnych warunkach z usług i świadczeń oferowanych przez orzyskich lokalnych przedsiębiorców którzy przystąpili do inicjatywy Orzyska Karta Dużej Rodziny.

3.3.1. Środowiskowy Dom Samopomocy¹¹

Środowiskowy Dom Samopomocy dysponuje 60 miejscami pobytu dziennego i 4 miejscami całodobowego pobytu. Jest placówką wsparcia dla osób: przewlekłe psychicznie chorych (typ A), osób z niepełnosprawnością intelektualną (typ B), osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych (typ C).

Proponowany przez ŚDS program wspierająco-aktywizujący, zgodny z Programem Działalności ŚDS w Orzyszu oraz Planem Pracy na 2019r., pomaga uczestnikom w likwidowaniu zaburzeń w zakresie przystosowania społecznego, podnoszeniu stopnia kompetencji społecznych, niwelowaniu negatywnego wpływu środowiska, rozwijaniu oraz wspieraniu środowiska rodzinnego. Głównym celem terapii w ŚDS jest stworzenie warunków i sytuacji stymulujących uczestników do aktywności, rozwijaniu ich działalności poznawczej podczas zdobywania wiedzy, motywowaniu do pracy nad pozytywną zmianą postawy i zachowań, pomoc uczestnikowi w uświadomieniu jego własnej indywidualności przy jednoczesnym poszanowaniu odrębności innych. Celem usług ŚDS skierowanych do uczestników jest przyspieszenie powrotu utraconych funkcji i ich sprawności a w przypadku zmian nieodwracalnych wyrobienie funkcji zastępczych.

Formy prowadzonej działalności w Środowiskowym Domu Samopomocy w Orzyszu: trening funkcjonowania w codziennym życiu, trening umiejętności interpersonalnych i rozwiązywania problemów, trening umiejętności spędzania czasu wolnego, wsparcie psychologiczne, pomoc w załatwianiu spraw urzędowych, pomoc w dostępie do niezbędnych świadczeń zdrowotnych, realizacja niezbędnej opieki, realizacja terapii ruchowej, zapewnienie gorącego posiłku podczas zajęć, inne formy postępowania przygotowujące do uczestnictwa w warsztatach terapii zajęciowej lub podjęcia zatrudnienia.

ŚDS w Orzyszu zapewnia dowóz dla podopiecznych z terenu gminy Orzysz oraz z miasta – ok. 40 osób (osoby które wymagają dowozu, nie są w stanie samodzielnie dotrzeć z powodu ograniczeń ruchowych, niepełnej sprawności). Nie posiada własnego środka transportu, korzysta z zakupu usługi transportowej. Pozostali uczestnicy docierają na zajęcia samodzielnie.

Wszystkie trzy budynki są w pełni wyposażone i przystosowane do potrzeb osób niepełnosprawnych.

Ogólna liczba uczestników korzystających z zajęć ŚDS w 2019 roku – 68 osób

Średnia frekwencja uczestników w roku sprawozdawczym – 77,89 %

Zatrudnienie w na dzień 31.12.2019 roku wynosi 19 osób.

¹¹ Opracowano na podstawie Raportów o stanie gminy Orzysz z 20.05.2019r. i 27.05.2020r.

Codzienne treningi odbywają się w dwóch budynkach, przeznaczonych na ten cel. W chwili obecnej brakuje dużej Sali ogólnej, która pomieściłaby wszystkich uczestników podczas spotkań społeczności całego Domu. Dlatego w przyszłości ważne byłoby pozyskanie dodatkowych środków finansowych na rozbudowę ŚDS (dobudowanie łącznika między 2 budynkami, w których odbywają się zajęcia terapeutyczne).

Trzeci budynek będący w zasobach ŚDS przeznaczony jest do realizacji treningów całodobowych (4 miejsca).

4. Zasady horyzontalne Strategii

Zasady horyzontalne zaprezentowane poniżej w formie zestawu norm i wartości w trzech grupach: równość szans, zrównoważony rozwój, dobre rządzenie powinny być obecne na różnych poziomach wdrażania strategii: decyzyjnym, realizacyjnym, komunikowania efektów, jak również na poziomie nadzoru i kontroli.

4.1. RÓWNOŚĆ SZANS

Równość szans, w tym równość szans kobiet i mężczyzn – oznacza prawo wszystkich mieszkańców gminy do równego (sprawiedliwego) dostępu do różnych życiowych możliwości, np. edukacji, kultury, rynku pracy. Priorytetowo równość szans traktuje Unia Europejska, dlatego też zasada ta jest obecna we wdrażaniu programów i projektów w ramach polityki spójności.

Z równością szans związany jest ściśle zakaz dyskryminacji (np. ze względu na płeć, wiek, wyznanie religijne czy narodowość) gwarantowany prawami człowieka. Jednakże równość szans idzie dalej, bowiem w obszarze planowania, realizacji i ewaluacji polityk publicznych zakłada włączenie „równościowej” perspektywy, czyli dokonywanie oceny wpływu tych polityk na warunki życia różnych grup społecznych, w szczególności kobiet i mężczyzn, osób niepełnosprawnych oraz innych grup marginalizowanych (ze względu na wiek, wykształcenie, miejsce zamieszkania itd). Zasada równości szans nakłada zatem obowiązek tworzenia przez władze publiczne, w tym samorządy lokalne, warunków do równego uczestnictwa w życiu publicznym przez wszystkich mieszkańców.

Realizacja zasady równości szans i równości płci w ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orzysz na lata 2021-2028 oznacza w praktyce między innymi:

- obowiązek włączania kobiet i mężczyzn oraz różnych grup społecznych do zespołów zadaniowych, ciał opiniotwórczych itp. w zakresie planowania i realizacji gminnej polityki społecznej;
- stałą weryfikację, czy realizowane działania nie utrwalają szkodliwych stereotypów oraz barier równości, a także czy zapewniają równe korzyści oraz sprawiedliwy podział zasobów (czas, informacje, pieniądze, szkolenie, praca, mobilność).

4.2. ZRÓWNOWAŻONY ROZWÓJ

Zrównoważony rozwój to taki proces zmian społecznych, gospodarczych i środowiskowych, który zapewnia równowagę pomiędzy zyskami i kosztami rozwoju w perspektywie obecnych i przyszłych pokoleń. Istotne jest dążenie do równowagi pomiędzy zaspokajaniem podstawowych potrzeb ludzkich a racjonalnym korzystaniem z zasobów naturalnych. Sprostanie wymogom zasady zrównoważonego rozwoju jest możliwe dzięki zintegrowaniu

polityki środowiskowej (ochrona środowiska), gospodarczej i społecznej. Wymaga to traktowania zasobów naturalnych jak ograniczonych zasobów gospodarczych oraz wykorzystywania kapitału przyrodniczego w sposób pozwalający na zachowanie funkcji ekosystemów w perspektywie długookresowej.

Realizacja zasady zrównoważonego rozwoju w ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orzysz na lata 2021-2028 oznacza w praktyce między innymi:

- upowszechnianie tematyki ochrony środowiska oraz postaw ekologicznych wśród mieszkańców;
- uwzględnianie rozwiązań przyjaznych środowisku w działaniach instytucji i organizacji realizujących strategię, np. wprowadzenie sortowania śmieci, instalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii, bardziej racjonalne wykorzystanie sprzętu i materiałów przez pracowników, dbanie o ekosystem i powstawanie nowych miejsc zieleni itp.;
- wykorzystanie nowoczesnych środków komunikacji (np. poczta elektroniczna, czat, wideokonferencje) w celu zmniejszenia kosztów przekazywania informacji związanych z ich drukiem, przewozem itp.;
- weryfikację, jakie konkretne i trwałe rezultaty dla społeczności przynoszą realizowane projekty, jakie problemy rozwiązują lub minimalizują.

4.3. DOBRE RZĄDZENIE

Dobre rządzenie odnosi się do zarządzania w sektorze publicznym i obejmuje szereg reguł kształtujących sposób sprawowania władzy przez organy państwa z aktywnym zaangażowaniem obywateli. Główne wyznaczniki dobrego rządzenia to: praworządność, przejrzystość (transparentność), odpowiadanie na potrzeby, włączanie i konsensus. Z zasady tej wynikają różnorodne obowiązki dla instytucji publicznych, które mają na celu zapewnienie uczestnictwa wszystkich zainteresowanych obywateli w procesach rządzenia. Jednakże zakres odpowiedzialności można rozszerzyć na sektor prywatny i organizacje pozarządowe, ponieważ ich działania również mają istotny wpływ na społeczeństwo i środowisko. Podmioty te powinny być zatem „naturalnymi” partnerami administracji publicznej w realizacji jej misji.

Wdrażanie zasady dobrego rządzenia w ramach Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orzysz na lata 2021-2028 oznacza w praktyce między innymi:

- działanie w granicach prawa i z poszanowaniem praw człowieka;
- zapewnienie stałego dostępu do informacji publicznej w taki sposób, aby pozyskiwanie informacji przez obywateli nie wiązało się z nadmiernym nakładem czasu i pracy, np. zamieszczanie aktualnych planów i sprawozdań na stronie internetowej (BIP gminy);
- tworzenie warunków zachęcających mieszkańców Gminy do udziału w procesie uzgadniania potrzeb oraz oceny inicjatyw społecznych, w szczególności poprzez organizację konsultacji społecznych oraz spotkań jak najbliżej miejsca zamieszkania, a także poprzez włączanie (na zasadzie partnerstwa) różnych organizacji lokalnych oraz grup nieformalnych reprezentujących interesy obywateli we wspólną realizację programów i projektów społecznych;
- przekazywanie potencjalnym odbiorcom oraz uczestnikom jasnych i zrozumiałych komunikatów dotyczących celu i zasad podejmowanych działań.

5. Prognoza zmian, priorytety, cele i kierunki działań

Prognoza zmian – rezultatem osiągnięcia celu strategicznego będzie stworzenie podstaw do rozwoju społeczeństwa zintegrowanego, w którym rodziny zagrożone wykluczeniem społecznym będą miały zapewnione odpowiednie wsparcie umożliwiające przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych oraz godne warunki życia.

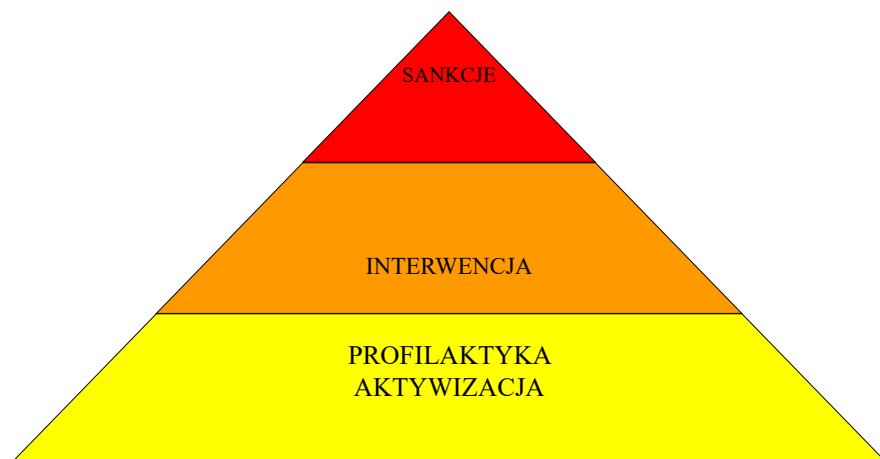
Programowanie celów oraz kierunków działań służących rozwiązywaniu problemów społecznych wymaga uwzględniania różnych perspektyw.

Po pierwsze, należy pamiętać, że człowiek posiada wolną wolę i jest autorem swojego postępowania. Sama świadomość społeczna na temat szkodliwości pewnych zachowań oraz odpowiednie warunki zewnętrzne (materialne, instytucjonalne, kadrowe) nie są wystarczającym warunkiem dla skutecznego rozwiązywania problemów społecznych. W tej dziedzinie pozostanie grupa osób, które nie będą zainteresowane zmianą swojej sytuacji życiowej, nawet jeśli ich położenie będzie oceniane jako trudne i wymagające wsparcia ze strony instytucji pomocowych.

Po drugie, zgodnie z podejściem holistycznym wszystkie zjawiska tworzą pewne układy całości, zaś poszczególne części tej całości wzajemnie na siebie wpływają. Zatem życie społeczne, grupy tworzone przez ludzi, np. rodziny, grupy rówieśnicze, związki zawodowe, stowarzyszenia, a nawet sam człowiek jako jednostka, są złożonymi systemami składającymi się ze wzajemnie ze sobą powiązanych elementów. Podmioty działające w sferze polityki społecznej powinny patrzeć na swojego klienta holistycznie, nie tylko przez pryzmat „sprawy”, z którą on przychodzi, ale również uwzględniając jego wartości, emocje, cechy fizyczne i psychiczne, środowisko rodzinne i społeczne itp.

Po trzecie, problemy społeczne takie jak bezrobocie, ubóstwo, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych, uzależnienia czy przemoc w rodzinie, a także ich przyczyny i skutki są zwykle ze sobą ściśle powiązane. Można nawet mówić o „przyczynowo-skutkowym” sprzężeniu zwrotnym. Z tego względu realizowane programy i projekty powinny być komplementarne względem siebie, zaś stosowane w ich ramach instrumenty powinny oddziaływać jednocześnie na różne obszary aktywności.

I wreszcie po czwarte, rozwiązywanie problemów społecznych oznacza z jednej strony ich minimalizowanie, czyli zmniejszanie skali już zaistniałych kwestii, zaś z drugiej strony – przeciwdziałanie wystąpieniu lub nasileniu problemów społecznych.

Trójkąt działań w zakresie rozwiązywania problemów społecznych w Gminie Orzysz zakłada, że podstawę i zarazem najszerszy obszar aktywności podmiotów zaangażowanych w realizację Strategii powinny stanowić profilaktyka oraz instrumenty aktywizujące. Chodzi o wyprzedzanie wszelkich stanów zagrożenia zdrowotnego, bytowego, a także przypadków niedostosowania społecznego. Działania profilaktyczne, skupiające się na edukacji społecznej, poradnictwie i samopomocy, powinny być adresowane do osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem, a także do ogółu mieszkańców Gminy. Działania aktywizujące powinny natomiast wspierać wysiłki osób i rodzin, które chcą zmienić swoją sytuację przede wszystkim poprzez podjęcie aktywności zawodowej.

Drugi obszar, w którym realizowane są zadania polityki społecznej, stanowią działania interwencyjne obejmujące reagowanie na bezpośrednie sytuacje zagrożenia. W tym obszarze mieszczą się instrumenty, służące zabezpieczeniu podstawowych potrzeb osób niepełnosprawnych, chorujących czy starszych w ich środowisku zamieszkania oraz w ośrodkach wsparcia. Usługi interwencyjne to również wsparcie osób i rodzin znajdujących się w sytuacjach kryzysowych (klęski żywiołowe, zdarzenia losowe, przemoc).

Wierzchołek trójkąta stanowią natomiast sankcje, będące odpowiedzią instytucji państwowych na działania jednostek niezgodne z normami prawa. Kary za złamanie prawa mają istotne znaczenie dla zachowania ładu i porządku wewnętrznego.

Przeciwdziałanie oraz minimalizowanie problemów społecznych, w tym przede wszystkim walka z ubóstwem i marginalizacją, powinny opierać się na nowoczesnej i skutecznej ochronie socjalnej oraz promowaniu zatrudnienia, przedsiębiorczości oraz aktywności obywatelskiej w każdym wieku. Jednym z kluczowych wyzwań staje się integracja działań sektorowych w ramach instytucji pomocy społecznej, rynku pracy, edukacji, kultury, sportu, zdrowia, mieszkalnictwa i polityki prorodzinnej, w powiązaniu z inwestycjami „twardymi” w infrastrukturę techniczną oraz gospodarkę.

Cele i kierunki działań Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orzysz na lata 2021-2028 usystematyzowano w formie priorytetów. Każdy z nich zakłada realizację celów szczegółowych, a w konsekwencji osiągnięcie celu strategicznego. Z kolei powodzenie w

urzeczywistnianiu celów strategicznych przyczyni się do osiągnięcia celu nadrzędnego Strategii.

Cel nadrzędny Strategii: Poprawa jakości życia mieszkańców Gminy Orzysz

5.1. Priorytet I. Mieszkańcy aktywni na rynku pracy

Praca stanowi jedną z najważniejszych wartości w życiu człowieka. Służy nie tylko zaspokojeniu potrzeb osób ją wykonujących (jako źródło utrzymania dla nich i ich rodzin), ale również tworzy kulturę materialną i duchową społeczeństwa. Praca jest często przestrzenią, w której ludzie zdobywają doświadczenie i wiedzę fachową. Nabywają także kompetencje społeczne, ponieważ jest ona źródłem kontaktów z innymi ludźmi, kształtuje osobowość oraz stosunki interpersonalne.

U podstaw aktywności zawodowej mieszkańców leży aktywność edukacyjna, która wpływa między innymi na zdolność podjęcia pracy i atrakcyjność potencjalnego zatrudnienia, a także gotowość do zmian, adaptacji i mobilności. Niemniej istotne są czynniki takie jak stan zdrowia oraz zasoby społeczne (sieć powiązań i znajomości, wiarygodność i zaufanie), dzięki którym łatwiej poruszać się po rynku pracy. Z drugiej strony, o możliwościach podejmowania zatrudnienia przez ludność decyduje stan gospodarki, w szczególności rozwój małej i średniej przedsiębiorczości w Gminie.

Biorąc pod uwagę powyższe, działania strategii powinny oddziaływać na różne aspekty rynku pracy. Ważne jest upowszechnianie (również w odniesieniu do osób pracujących) instrumentów zachęcających do podejmowania aktywności zawodowej, edukacyjnej oraz zakładania nowych firm, stwarzanie możliwości godzenia obowiązków zawodowych z pełnieniem ról rodzinnych, poprawa mobilności przestrzennej, a także aktywizacja grup w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy poprzez zwiększanie ich szans na podjęcie i utrzymanie zatrudnienia. Równolegle należy podejmować działania ukierunkowane na podnoszenie atrakcyjności inwestycyjnej Gminy Orzysz, aby w tym rejonie lokowały się nowe zakłady i miejsca pracy.

Cel strategiczny I: Poprawa sytuacji na rynku pracy w Gminie Orzysz

Cel szczegółowy I.1: Wzrost aktywności zawodowej mieszkańców

Działania:

1. Organizacja wsparcia dla osób wchodzących i powracających na rynek pracy przez doradców zawodowych, psychologów, coachów i innych specjalistów pod kątem poznawania przez te osoby własnych mocnych i słabych stron, budowania motywacji, radzenia sobie ze stresem, wyboru i planowania ścieżki zawodowej.
2. Warsztaty i szkolenia z zakresu technik aktywnego poszukiwania pracy oraz nabywania kompetencji kluczowych.
3. Szkolenia, kursy i poradnictwo zawodowe skierowane do dorosłych osób pracujących lub poszukujących pracy, które z własnej inicjatywy są zainteresowane nabyciem nowych kwalifikacji i umiejętności, jak również ich uzupełnianiem lub podwyższaniem, w szczególności dla osób zatrudnionych o niskich lub zdezaktualizowanych kwalifikacjach.

4. Kreowanie warunków do tworzenia i rozwoju podmiotów ekonomii społecznej w Gminie, w szczególności poprzez wspieranie powstawania spółdzielni socjalnych.
5. Promocja równościowego podejścia do kobiet i mężczyzn na rynku pracy, w tym działań zmierzających do przełamywania stereotypów dotyczących płci, a także elastycznych form zatrudnienia i organizacji pracy jako elementu ułatwiającego godzenie obowiązków zawodowych z pełnieniem ról rodzinnych.
6. Upowszechnianie wolontariatu jako etapu przygotowującego do podjęcia zatrudnienia.

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
	2								
	3								
	4								
	5								
	6								
Podmioty realizujące	MOPS, UM, PUP, instytucje i organizacje działające w obszarze rynku pracy (m.in. agencje zatrudnienia, placówki kształcenia ustawicznego i inne), OWES, lokalni przedsiębiorcy								

Cel szczegółowy I.2: Podniesienie szans na zatrudnienie osób w szczególnie trudnej sytuacji na rynku pracy

Działania:

1. Wzmocnienie współpracy pomiędzy Miejskim Ośrodkiem Pomocy Społecznej, Powiatowym Urzędem Pracy, pracodawcami i innymi podmiotami działającymi w obszarze rynku pracy w celu skuteczniejszej wymiany informacji o problemach i potrzebach klientów, a także wypracowania metod klasyfikacji klientów, które ułatwią aktywizację osób chętnych, ale z różnych względów niezdolnych do pracy.
2. Współdziałanie w realizacji kompleksowych programów aktywizacji zawodowej osób pozostających bez zatrudnienia na lokalnym rynku pracy, ukierunkowanych na poprawę ich sytuacji.

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
	2								
Podmioty realizujące	MOPS, PUP, UM, instytucje i organizacje działające w obszarze rynku pracy								

5.2. Priorytet II. Rodzina fundamentem społeczeństwa

Rodzina jest najbardziej podstawową, naturalną grupą społeczną, na której opiera się całe społeczeństwo. W niej rodzą się i wzrastają dzieci, kształtowane przez oddziaływania wychowawcze rodziców. Życie rodzinne stanowi przekaznik wzorców osobowych oraz norm społecznych. To tutaj, w pierwszej kolejności, dzieci uczą się bycia człowiekiem i obywatelem. Rodzina tworzy także materialne podstawy do życia i rozwoju, zapewniając niezbędne środki na wyżywienie, ubranie, mieszkanie, ochronę zdrowia, wykształcenie, korzystanie z dóbr kultury, rekreację itp. Funkcja opiekuńcza rodziny dotyczy nie tylko dzieci, ale wszystkich jej członków, w tym osób dorosłych wymagających opieki ze względu na wiek czy stan zdrowia.

Rodziny zamieszkujące Gminę Orzysz doświadczają wielu problemów utrudniających im poprawne wypełnianie podstawowych funkcji. Zjawiska takie jak bezrobocie, ubóstwo, przemoc, alkoholizm mają destruktywny wpływ na relacje pomiędzy członkami rodziny oraz na prawidłowy rozwój dzieci, stanowiąc wyzwanie dla lokalnej polityki społecznej.

Działania strategii powinny być zatem ukierunkowane na tworzenie warunków sprzyjających podejmowaniu przez mieszkańców świadomych decyzji o założeniu rodziny, a także byciu odpowiedzialnym ojcem lub matką. Ponadto ważne jest wprowadzanie różnorodnych ułatwień dla rodzin niepełnych i wielodzietnych jako tych, które w większym stopniu są zagrożone ubóstwem i wykluczeniem społecznym.

Cel strategiczny II: Lepsze funkcjonowanie rodzin na terenie Gminy Orzysz

Cel szczegółowy II.1: Poprawa warunków socjalno-bytowych rodzin oraz ich dostępu do zasobów, dóbr i instytucji społecznych

Działania:

1. Udzielanie pomocy finansowej i rzeczowej z systemu pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji materialnej wynikającej z niezaradności życiowej i bezrobocia oraz rodzin dotkniętych zdarzeniami losowymi/klęskami żywiołowymi lub ekologicznymi.
2. Organizowanie zbiórek żywności, odzieży i innych podstawowych dóbr z przeznaczeniem dla najbardziej potrzebujących, w szczególności wielodzietnych rodzin.
3. Wspieranie rodzin przez pracowników socjalnych oraz asystentów rodziny w zakresie rozwiązywania problemów socjalnych, między innymi z wykorzystaniem innowacyjnych metod pracy (grupowej, środowiskowej), a także nabywania umiejętności prawidłowego prowadzenia gospodarstwa domowego.

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
	2								

	3								
Podmioty realizujące	UM, MOPS, organizacje pozarządowe i kościelne								

Cel szczegółowy II.2: Podnoszenie świadomości rodzicielskiej oraz kompetencji wychowawczych rodziców

Działania:

1. Realizacja zajęć i spotkań przygotowujących młodzież do świadomego podjęcia decyzji o założeniu rodziny, a także wspierających pod względem praktycznym, emocjonalnym i duchowym kobiety w ciąży i ich małżonków/partnerów do przyjęcia dziecka na świat (np. zajęcia szkolne, spotkania, konsultacje ze specjalistami, kampanie społeczne i edukacyjne).
2. Organizacja zajęć edukacyjnych dotyczących rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych, konstruktywnego porozumiewania się ze swoimi dziećmi, rozpoznawania, kontrolowania i wyrażania uczuć własnych oraz uczuć dzieci, umiejętnego stosowania nagród i kar.
3. Organizacja spotkań dla rodzin w formie grup wsparcia i grup samopomocowych mających na celu wymianę doświadczeń, integrację i edukację.
4. Uświadamianie rodzicom zagrożeń dla zdrowia fizycznego i psychicznego ich dzieci, wynikających głównie z korzystania z telewizji, komputera i Internetu, a także zachowań ryzykownych.
5. Rozwój poradnictwa rodzinnego realizowanego przez specjalistów (m.in. pracowników socjalnych, pedagogów, psychologów) w zakresie diagnozowania problemów rodzinnych, małżeńskich i wychowawczych, a także udzielania adekwatnej pomocy bezpośredniej oraz organizacji sieci wsparcia dla osób korzystających.
6. Tworzenie miejsc edukacji rodziców, np. poradni, centrum edukacji rodziców.

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
	2								
	3								
	4								
	5								
	6								
Podmioty realizujące	MOPS, PCPR, placówki oświatowe, organizacje pozarządowe i kościelne								

Cel szczegółowy II.3: Minimalizowanie skutków przemocy, uzależnień i innych dysfunkcji rodziny

Działania:

1. Monitorowanie środowisk zagrożonych przemocą, uzależnieniami i innym dysfunkcjami, motywowanie do podjęcia terapii przez rodzinę, a także monitorowanie uczestnictwa w terapii i jej efektów.
2. Prowadzenie konsultacji, mediacji oraz poradnictwa specjalistycznego (psychologicznego, prawnego, pedagogicznego, terapeutycznego) dla rodzin w kryzysie.
3. Realizacja programów terapeutycznych i edukacyjnych dla osób uzależnionych, współuzależnionych, dotkniętych lub zagrożonych przemocą, w tym współfinansowanych ze środków zewnętrznych.
4. Tworzenie i rozwój na terenie Gminy Orzysz placówek wsparcia dziennego dla rodzin w formie opiekuńczej, specjalistycznej lub pracy podwórkowej.
5. Tworzenie stacjonarnych form opieki nad dzieckiem i rodziną np. Rodzinny Dom Dziecka, pogotowie opiekuńcze
6. Wykorzystanie modelu programu korekcyjno-edukacyjnego z elementami socjodramy w obszarze przeciwdziałania przemocy.

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
	2								
	3								
	4								
	5								
	6								
Podmioty realizujące	MOPS, UM, GKRPA, PCPR, policja, kuratorzy sądowi								

Cel szczegółowy II.4: Wzmocnienie współpracy pomiędzy jednostkami organizacyjnymi gminy, innymi instytucjami publicznymi oraz podmiotami sektora obywatelskiego działającymi na rzecz wspierania rodzin.

Działania:

1. Pobudzanie organizacji sektora obywatelskiego do włączenia się w realizację polityki prorodzinnej w Gminie, w szczególności poprzez organizację wspólnych spotkań i szkoleń, powoływanie przedstawicieli III sektora do zespołów zadaniowych i ciał opiniotwórczych, a

także przekazywanie zleceń na realizację zadań publicznych w zakresie wspierania rodziny.

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
Podmioty realizujące	UM, MOPS, MOSiR, PCPR, placówki oświatowe, kuratorzy sądowi, policja, organizacje pozarządowe i kościelne								

5.3. Priorytet III. Dzieci i młodzież przyszłością społeczeństwa

Doświadczenia i przeżycia z okresu dzieciństwa i dorastania odciskają silne piętno na późniejszym życiu człowieka. Na jego rozwój wpływ mają osoby z otoczenia (rodzice, dalsi krewni czy grupy rówieśnicze), telewizja, Internet, sukcesy i niepowodzenia szkolne itp. Zmiany we współczesnym świecie niosą ze sobą szereg zagrożeń dla dzieci i młodzieży, które mogą skutkować zaburzeniami emocjonalnymi (np. depresja, nerwice, anoreksja, bulimia, nadpobudliwość, zachowania agresywne), schorzeniami zdrowotnymi (np. otyłość, cukrzyca), niepełnosprawnością fizyczną, a także zaburzeniami w przystosowaniu się do środowiska, w kontaktach z innymi ludźmi.

Z powodu niewydolności wychowawczej oraz złych warunków socjalno-bytowych wielu rodzin, istnieje grupa dzieci i młodzieży mająca znacznie utrudniony start w dorosłe życie. Działania Strategii powinny być zatem ukierunkowane na wyrównywanie szans edukacyjnych młodych ludzi w formach przystępnych i atrakcyjnych, uwzględniających rozwój pasji i zainteresowań, jak również przeciwdziałanie zachowaniom ryzykownym związanym z nałogami, przemocą i agresją, wczesną aktywnością seksualną, porzuceniem szkoły, ucieczką z domu. Środkiem zaradczym mogą być różnorodne formy wypełniające czas wolny w sposób produktywny, wspierający nabywanie kompetencji osobistych i społecznych

Szczególnym wsparciem powinny zostać objęte dzieci i młodzież doświadczające na co dzień dysfunkcji w środowisku rodzinnym. Istotne wydaje się jednak adresowanie przynajmniej części projektów, w ramach priorytetu III Strategii, do wszystkich osób młodych, nie tylko tych pochodzących z rodzin marginalizowanych bądź korzystających z pomocy społecznej. Wymienione wyżej kwestie problemowe stanowią zagrożenie dla ogółu społeczeństwa. Chodzi ponadto o budowanie pożądanych postaw prospołecznych oraz przeciwdziałanie stygmatyzacji osób z racji ich pochodzenia czy stanu posiadania ich rodzin.

Cel strategiczny III: Lepsze przygotowanie dzieci i młodzieży zamieszkującej Gminę Orzysz z do wejścia w dorosłe, samodzielne życie

Cel szczegółowy III. 1: Wzmocnienie postaw prospołecznych oraz przedsiębiorczych wśród młodzieży

Działania:

1. Propagowanie rozwoju ekonomii i przedsiębiorczości wśród młodzieży.

2. Wsparcie samoorganizacji środowisk młodzieżowych ukierunkowanych na upowszechnianie wśród młodzieży zasad demokracji lokalnej i praw człowieka, tolerancji wobec innych, ekologii, wolontariatu, itp.
3. Tworzenie szkół branżowych na terenie gminy Orzysz.

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
	2								
	3								
Podmioty realizujące	UM, MOPS, placówki oświatowe, PK-CBK, organizacje pozarządowe i kościelne, przedsiębiorcy								

Cel szczegółowy III.2: Pomoc dzieciom i młodzieży dotkniętej lub zagrożonej problemami

Działania:

2. Współdziałanie w realizacji programów profilaktycznych w zakresie uzależnień w szkołach podstawowych, gimnazjalnych i średnich na terenie Gminy Orzysz, kierowanych do uczniów, rodziców i nauczycieli.
3. Objęcie dzieci i młodzieży wsparciem materialnym i finansowym poprzez organizację dożywiania w szkołach i przedszkolu, pomoc w zaopatrzeniu w podręczniki i artykuły szkolne.
4. Zapewnienie pomocy psychospołecznej i terapeutycznej dla dzieci i młodzieży dotkniętej poważnymi problemami (w szczególności uzależnieniem lub współuzależnieniem, chorobą psychiczną rodzica/opiekuna, przemocą w rodzinie, maltretowaniem i wykorzystywaniem seksualnym, psychicznym opuszczeniem, rozwodem rodziców).
5. Zabezpieczenie środków na pobyt dziecka w rodzinie zastępczej, rodzinnym domu dziecka, placówce opiekuńczo-wychowawczej.
6. Organizacja dożywiania dzieci i młodzieży zagrożonych niedożywieniem

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
	2								
	3								
	4								
	5								

	6								
Podmioty realizujące	MOPS, UM, GKRPA, PCPR, PPPP, organizacje pozarządowe i kościelne, placówki oświatowe								

5.4. Priorytet IV. Osoby starsze, niepełnosprawne i dotknięte chorobą pełnoprawnymi członkami społeczeństwa

Starość jest stanem faktycznym dla coraz większej części naszego społeczeństwa. Jest też wspólną przyszłością dla pozostałych osób, bo cyt. „w życiu każdego człowieka przychodzi taki dzień, gdy ręce się zaczynają trząść, pamięć zawodzi, intelekt słabnie”

Zjawiska starzenia się i niepełnosprawności są ze sobą ściśle powiązane. Wzrost liczby osób niepełnosprawnych wynika w dużej mierze z procesu starzenia się społeczeństwa. Starsze grupy wiekowe są bardziej narażone na ryzyko niepełnosprawności.

Każdy człowiek, z uwagi na godność osobową, ma prawo do szacunku i bezpieczeństwa w społeczności, w której żyje, a także zapewnienia odpowiedniej opieki ze strony państwa w sytuacji zmniejszonej sprawności fizycznej i intelektualnej spowodowanej podeszłym wiekiem, niepełnosprawnością, długotrwałą lub ciężką chorobą.

W związku z postępującym starzeniem się społeczeństwa, pojęcie starości nabiera olbrzymiego znaczenia dla nauk biologicznych, społecznych oraz dla realizowanych polityk publicznych. Granice starości mają wymiar indywidualny dla każdego człowieka, ponieważ z innym tempem przebiega proces starzenia się i zależy od czynników genetycznych, stylu życia, wpływów środowiskowych. Marginalizacja osób starszych wiąże się m.in. ze stopniowym eliminowaniem ich z aktywnego życia zawodowego i społecznego w momencie przekroczenia granicy wieku emerytalnego. Do najważniejszych problemów ludzi starszych można zaliczyć samotność, chorobę, niedołążność, życie w ubóstwie, poczucie nieprzydatności. Wyzwaniem rozwojowym, które powinno znaleźć odzwierciedlenie w celach i działaniach strategii jest aktywne podejście do problemu, polegające na poszukiwaniu sensu i celów życiowych, a także uczestnictwo w różnych formach aktywności fizycznej, edukacyjnej i kulturalnej osób starszych, schorowanych i niepełnosprawnych. Ponadto należy zapewnić możliwości korzystania przez osoby starsze, przewlekłe chore i niesamodzielne z pomocy w czynnościach domowych takich jak robienie zakupów, sprząatanie, gotowanie, pranie, a także w codziennej pielęgnacji oraz dbaniu o zdrowie i higienę osobistą. Ważne w tym zakresie będzie jednocześnie zwiększenie dostępności specjalistycznych usług medycznych i rehabilitacyjnych.

Cel strategiczny IV: Większy udział w życiu społecznym osób starszych, niepełnosprawnych i dotkniętych chorobą na terenie Gminy Orzysz

Cel szczegółowy IV.1: Wzrost aktywności osób starszych i niepełnosprawnych

Działania:

1. Realizacja różnorodnych form aktywności społecznej, edukacyjnej, kulturalnej i sportowej osób starszych i niepełnosprawnych, w tym m.in.:
 - a. kursy i szkolenia umożliwiające nabywanie kompetencji z zakresu obsługi komputera, Internetu i nowinek technologicznych;
 - b. spotkania i pogadanki dotyczące zagrożeń dla bezpieczeństwa fizycznego i materialnego, przeciwdziałające próbom wyłudzenia pieniędzy, radzeniu sobie z przejawami agresji itp.;
 - c. zajęcia rozwijające pasje i zainteresowania uczestników;
 - d. wycieczki autokarowe, piesze, rowerowe.
2. Zaangażowanie osób starszych w inicjatywy wolontarystyczne sprzyjające wymianie międzypokoleniowej oraz kultywowaniu tradycji i zwyczajów.

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
	2								
Podmioty realizujące	UM, MOPS, PK-CBK, MOSiR, PCPR, ŚDS, policja, sołectwa, organizacje pozarządowe i kościelne								

Cel szczegółowy IV.2: Poprawa dostępności opieki środowiskowej oraz usług zdrowotnych

Działania:

1. Organizacja usług opiekuńczych w miejscu zamieszkania w celu jak najdłuższego utrzymania osób zależnych w środowisku.
2. Prowadzenie grup wsparcia dla osób niepełnosprawnych, przewlekle chorujących oraz ich rodzin.
3. Wprowadzenie instytucji asystenta osoby niepełnosprawnej.
4. Utworzenie domu pomocy społecznej na terenie gminy Orzysz.
5. Kierowanie do ośrodków wsparcia osób potrzebujących.
6. Prowadzenie w społecznościach lokalnych kampanii prozdrowotnych.

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
	2								
	3								
	4								
	5								
	6								
Podmioty realizujące	UM, MOPS, SPMGOZ, PCPR, WTZ, organizacje pozarządowe i kościelne, i inne								

Cel szczegółowy IV.3: Stworzenie otoczenia społecznego przyjaznego osobom starszym oraz niepełnosprawnym

Działania:

1. Likwidacja barier architektonicznych w obiektach użyteczności publicznej, a także miejscach powszechnie uczęszczanych.
2. Organizacja usług opiekuńczych i wspierających osoby niepełnosprawne – w zależności od potrzeb zatrudnienie np. tłumacza osoby głuchoniemej, przewodnika osoby niewidomej, asystenta osoby niepełnosprawnej.
3. Realizacja akcji i imprez lokalnych służących integracji oraz przełamywaniu stereotypów dotyczących osób starszych i niepełnosprawnych wśród społeczeństwa.
4. Promocja i wsparcie oddolnych inicjatyw na rzecz osób starszych, chorujących i niepełnosprawnych na terenach wiejskich, w szczególności uwzględniających wykorzystanie istniejącej infrastruktury (świetlice wiejskie, szkoły).
5. Upowszechnianie pomocy sąsiedzkiej oraz wolontariatu na rzecz osób starszych, przewlekle chorujących i niepełnosprawnych.
6. Wykorzystanie modelu programu korekcyjno-edukacyjnego z elementami socjodramy w obszarze przeciwdziałania przemocy.

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
	2								
	3								

	4								
	5								
	6								
Podmioty realizujące	UM, MOPS, PK-CBK, MOSiR, sołectwa, organizacje pozarządowe i kościelne i inne								

5.5. Priorytet V. Aktywne i zintegrowane społeczeństwo lokalne

Pojęcie kapitału społecznego zadomowiło się na dobre w polskim dyskursie nauk społecznych, a w konsekwencji także w dyskursie medialnym. Publikacje naukowe, a także czasopisma popularne wskazują na niedostateczny poziom kapitału społecznego, jako źródła znacznej części problemów polski, jej regionów, poszczególnych obszarów życia społecznego. Dlatego też działania w ramach priorytetu V Strategii będą ukierunkowane przede wszystkim na kształcenie wiedzy i kompetencji sprzyjających samoorganizacji, kooperacji oraz dbałości o otoczenie, promowanie postaw i wartości takich jak tolerancja, otwartość, innowacyjność, kreatywność oraz lokalny patriotyzm, jak również szersze włączanie mieszkańców, zwłaszcza grup marginalizowanych, w życie społeczne i publiczne, w tym współdecydowanie o sprawach ważnych dla społeczności lokalnej.

Cel strategiczny V: Lepsze warunki dla aktywności i włączenia w społecznościach lokalnych Gminy Orzysz

Cel szczegółowy V.1: Wzmocnienie tożsamości i odpowiedzialności mieszkańców za otoczenie życia

Działania:

1. Aktywne włączanie mieszkańców w planowanie i realizację inicjatyw lokalnych takich jak uroczyste obchody świąt narodowych, wydarzenia nawiązujące do lokalnych zwyczajów i tradycji.
2. Edukacja ekologiczna mieszkańców Gminy realizowana w różnorodnych formach (szkolnych i pozaszkolnych), mająca na celu podniesienie poziomu świadomości ekologicznej, kształtowanie postaw dbania o środowisko naturalne oraz promocję odnawialnych źródeł energii.
3. Organizacja, we współpracy z policją i strażą pożarną, akcji podnoszących świadomość mieszkańców w zakresie bezpieczeństwa publicznego.

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
	2								
	3								
Podmioty realizujące	UM, MOPS, placówki oświatowe, PK-CBK, sołectwa, SPMGOZ, policja, straż pożarna, organizacje pozarządowe i kościelne, i inne								

Cel szczegółowy V.2: Wzrost aktywności i integracji społecznej

Działania:

1. Realizacja programów np. programu aktywności lokalnej, lokalnego programu rewitalizacji i innych instrumentów służących integracji oraz organizowaniu społeczności lokalnej, uwzględniających środowiskową pracę socjalną, animację lokalną, streetworking.
2. Ułatwienie dostępu do informacji publicznej poprzez bieżące zamieszczanie na stronie internetowej www.orzysz.pl, w Biuletynie Informacji Publicznej oraz w innych dokumentach ważnych dla rozwoju aktywności społecznej.
3. Prowadzenie działań edukacyjnych w formie szkoleń, warsztatów, debat, seminariów w ramach realizowanych projektów, kampanii, itp.

		2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028
Termin realizacji działań	1								
	2								
	3								
Podmioty realizujące	UM, MOPS, organizacje pozarządowe i kościelne, sołectwa								

Priorytety SRPS są ze sobą ściśle powiązane. Wdrożenie założeń jednego priorytetu będzie miało istotny wpływ na powodzenie pozostałych, dlatego też należy je rozpatrywać łącznie jako elementy składowe wizji rozwoju społecznego Gminy.

6. Wdrażanie i monitoring Strategii

Wdrażanie Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orzysz na lata 2021-2028 uwzględniać będzie cele, kierunki i harmonogramy działań opisane w poszczególnych rozdziałach. Realizacja celów strategicznych nie będzie możliwa bez współpracy z Samorządem Gminy Orzysz, Powiatu Piskiego i Województwa Warmińsko-Mazurskiego, administracją rządową, instytucjami rynku pracy, służbą zdrowia, policją, strażą pożarną, podmiotami ekonomii społecznej, sołectwami, jednostkami organizacyjnymi gminy Orzysz, przedsiębiorcami.

Zgodnie z art. 110 ust. 4 ustawy o pomocy społecznej, za koordynację wdrażania Strategii odpowiedzialny będzie Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Orzyszu.

6.1. Źródła finansowania Strategii

Zidentyfikowane w Strategii cele i działania z zakresu rozwiązywania problemów społecznych wymagają odpowiednich źródeł finansowania. Jednakże z uwagi na bardzo szeroki zakres tematyczny SRPS, siedmioletni okres obowiązywania dokumentu, zmieniające się potrzeby, możliwości finansowania oraz uwarunkowania zewnętrzne, a także z uwagi na konkursowy charakter wielu programów, określenie wysokości środków potrzebnych do realizacji zadań (zarówno po stronie dochodów jak i wydatków) nie wydaje się obecnie możliwe ani celowe.

Przewidywane źródła finansowania Strategii to m.in.: budżet Gminy Orzysz, budżet powiatu i województwa, budżet państwa, Fundusz Pracy, Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, fundusze solidarnościowe, środki unijne oraz inne źródła finansowania aktualnie dostępne.

6.2. Monitorowanie i ewaluacja Strategii

Monitoring i ewaluacja są niezbędnymi elementami planowania strategicznego, ponieważ prowadzą do uzyskania oceny sytuacji społecznej Gminy. W związku z tym, zapisy zawarte w Strategii Rozwiązywania Problemów Społecznych Gminy Orzysz na lata 2021-2028 będą przedmiotem procesu monitorowania, czyli gromadzenia i analizowania wiarygodnych, ilościowych i jakościowych informacji na temat podjętych działań i oceny poziomu realizacji wyznaczonych celów. Proces ten będzie odbywał się w sposób systematyczny równolegle z wdrażaniem Strategii.

Monitoring skupia się na dwóch zasadniczych obszarach:

- rzeczowym (merytorycznym), czyli postępie w realizacji zaplanowanych działań pod względem terminowości wykonania oraz osiągniętych efektów;
- finansowym, obejmującym zarządzanie środkami przyznanymi na realizację poszczególnych działań/projektów, zwłaszcza pod kątem efektywności wydatków.

Przedmiotem monitoringu będą określone wskaźniki jako obserwowalne/mierzalne cechy faktów, zdarzeń czy stanów, pokazujące, w jakim stopniu zostały zrealizowane założone działania, produkty i rezultaty.

W odniesieniu do celu nadrzędnego Strategii, czyli poprawy jakości życia mieszkańców Gminy Orzysz, będą ponadto monitorowane wskaźniki oddziaływania, pokazujące kontekst społeczno-ekonomiczny wdrażania SRPS.

Planowane do monitorowania **wskaźniki oddziaływania** to m. in.:

- Liczba ludności Gminy, w tym w podziale na płeć;
- Wskaźniki przyrostu naturalnego, w tym urodzenia żywe i zgony na 1000 ludności;
- Odsetek osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym (struktura ludności według ekonomicznych grup wieku);
- Stopa bezrobocia w powiecie piskim i gminie Orzysz;
- Liczba bezrobotnych na terenie Gminy;
- Liczba rodzin i osób w rodzinach, którym udzielono pomocy i wsparcia w ramach pomocy społecznej, w tym w podziale według powodu przyznania pomocy;
- Odsetek ludności korzystającej z pomocy społecznej w ogóle ludności Gminy;
- Kwota zasiłków wypłaconych z pomocy społecznej;
- Liczba rodzin otrzymujących świadczenia rodzinne na dzieci;
- Kwota świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku ogółem.

Źródłem pozyskania informacji o wskaźnikach oddziaływania będą bazy GUS, statystyki MOPS i PUP, dane z UM.

Planowane do monitorowania **wskaźniki realizacji Strategii** to w szczególności:

1. Liczba udzielonych porad i konsultacji przez Punkt Konsultacyjny;
2. Liczba osób i rodzin, którym udzielono wsparcia;
3. Liczba mieszkańców Gminy, którzy założyli lub przystąpili do spółdzielni socjalnej;
4. Liczba utworzonych spółdzielni socjalnych na terenie Gminy;
5. Wysokość dotacji udzielonych organizacjom pozarządowym z budżetu Gminy.
6. Ilość zrealizowanych projektów aktywizacyjnych, edukacyjnych, profilaktycznych.

Monitoring Strategii prowadzony będzie corocznie przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w formie cząstkowej podczas zredagowanej w formie rocznych sprawozdań z działalności MOPS przygotowywanych dla Burmistrza i Rady Miejskiej w Orzyszu. Ewaluacja końcowa natomiast skupi się na całościowej ocenie realizacji Strategii z perspektywy zakładanych celów i wypracowanych efektów w odniesieniu do istotnych kryteriów oceny takich, jak skuteczność, użyteczność, efektywność czy trwałość. Ewaluacja SRPS może być prowadzona zarówno poprzez ewaluację wewnętrzną (samoewaluację), jak i ewaluację zewnętrzną zleconą niezależnemu podmiotowi profesjonalnie zajmującemu się badaniami ewaluacyjnymi.